

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ Γ'.

Υ

ΑΘΗΝΑ, ΣΑΒΒΑΤΟ, 24 ΤΟΥ ΜΑΡΤΗ 1912

Υ

ΑΡΙΘΜΟΣ 472

ΕΝΑΣ ΛΛΟΣ ΥΨΩΝΕΤΑΙ ΑΜΑ ΔΕΙΞΗ
ΠΩΣ ΔΕ ΦΟΒΑΤΑΙ ΤΗΝ ΑΛΗΘΕΙΑ
ΨΥΧΑΡΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΡΗΓΑΣ ΓΚΟΛΦΗΣ. Πνέμα.
ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΗΣ. Νά πάψη ή κηδεμονία του εγγάτη.
ΙΔΑΣ. Δυό έιλογές.
ΜΙΑΤΟΣ ΚΟΥΝΤΟΥΡΑΣ. Τό Μπαλαμαμένο 'Αγώρι
(τέλος).
ΝΑΠΟΛ. ΛΑΠΑΘΙΩΤΗΣ. Τά κιονόκρανα συντρέμμα.
ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ. 'Ο Ποιητής και ό Κριτικός.
ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΣ. Πολιτική 'Επιθεώρηση.
ΣΩΤΗΡΗΣ ΣΚΙΠΗΣ. Στο Συνόδη ΙΙαπαδημητρίου.
ΟΤΙ ΘΕΛΕΤΕ.

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ ΚΑΙ Ο ΚΡΙΤΙΚΟΣ

ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΜΑΘΗΜΑΤΑ

'Αφιερωμένα του νέου μου φίλου
Νίκου Φανδρίδη

«Μεγάλο καλό μας κάνουν όσοι μας
αναγκάζουνε να στοχαστοθμε ά-
πάνω στον ίδιο τον εαυτό μας.»
Γκαίτε

'Ο,τι ξέρει ό νοικοκύρης
δέν τό ξέρει ό κόσμος όλος.

Παραιμία

Α.

ΓΕΝΙΚΟ ΚΟΙΤΑΜΑ

Ποιητής και πεζογράφος από τους δυνατούς ά-
νάμεσό μας ό Κωσταντίνος Χατζόπουλος' όμως όπου
μου δόθηκε άφορμή να σταθώ και να τον προσέξω,
ίσα με την ώρα τούτη, κριτικός πιδ πολύ νευρικός
παρά στοχαστικός, κοιτάζοντας να γιομίση με τον
άέρα μιας άρνησης μεφιστοφελικής — καθώς και άλ-
λου παρατήρησα — (1) κάποια θετική γνώση που

(1) Γράμματα, Τομ. Α «Η φιλολογία μας» (1909).

του λείπει, — ή που κάνει πώς του λείπει, — για
τάντικείμενα που μιλά. Ρίχνοντας λόγια από καιρό,
σχετικά με τό έργο μου και τελευταία κινημένος από
κάποια κεντήματα στο «Νουμά», βάλθηκε να μι-
λήση για κείνο στο ίδιο τό φύλλο και να γιομίση
φύλλα του με τό ζέτασμά του (1). 'Αγωνίστηκε να
δείξη τά στοιχεία του έργου μου τάντιποιητικά, κα-
θώς τά είπε, κολάζοντας τό δειξιμο με τό παρούσιασμα
και της άλλης του όψης, της καλής καθώς τη θέλει.
'Η αλήθεια είναι πώς ή «'Απόκρισή» του, σαν την
πρωτοπεράση κανείς, έχει τά γνωρίσματα μιας ά-
ξιόλογης κριτικής, μιας δουλειάς που άξίζει να την
προσέξουμε (2). 'Ο κριτικός φανερώνει κάποιαν άμε-
ροληψία, φαίνεται πώς άκκούμπά σε κάποια δεκα-
νίκια άντικειμενικά, που χωρίς αυτά δύσκολα μπο-
ρει να πάη μπροστά τέτοιας λογής έπιχείρηση. Λα-
βαίνει άφορμή να μιλήση όχι από καταφρόνια κι
από άντιπάθεια προς τό έργο του ποιητή, μά ίσα
ίσα από προσοχή κι από κάποια τιμή προς εκείνο.
Τό κρίνει' δηλαδή τό κοιτάζει, τό ξαπλώνει κάτω,
τό ψάχνει, τό ζυγίζει, τό ξετάζει οά να είταν άνα-
τόμος του και σαν άναλυτής' τό συγκρίνει με άλλα
 έργα σημαντικά και παραδειγματικά' του άραδιάζει
ψεγάδια, δέν του κατοδλέπει χαρίσματα' τό βαθμο-
λογεί, τό τοποθετεί, τό βάζει στη θέση του. 'Αγγί-
ζει από την άφορμή του ζητήματα γενικά της ποιη-
τικής τέχνης και γενικότερα της καλλογίας, κατε-
βαίνει από τά δόγματα στα παραδείγματα, κι από

(1) Κοίτα «Νουμάς» το 1910. 'Αριθμ. 380—386. «Κ.
Χατζόπουλος. Μία άπόκριση».

(2) Και γι' αυτό στους λογής φιλολογικούς μας κύκλους,
άνισως δέν έχω λάθος, προξένησ' έντύπωση ή κριτική έρ-
γασία του Χατζόπουλου από τη δική μου την άφορμή. 'Ο
ίδιος ό «Νουμάς», ύστερ' από τό τόπωμα. στα φύλλα του
της Χατζοπουλικής έπίκρισης, δηλώνει άπεριόριστα τό θα-
μασμό του προς τό έργο μου, με όλες, καθώς γράφει, τις έ-
πιφύλαξες της «κριτικής». 'Ο Ποριώτης μας λέει και μας
ξανυάει για τό «φωτεινό» νοσ του Χατζόπουλου. 'Ο Ξε-
νόπουλος γράφει στον «Καλλιτέχνη» πώς πρώτη φορά δη-
μοσιεύτηκε σωστή κριτική για τό έργο μου. 'Ο δύσκολος
οά λόγια Καρκαβίτοας μέσα στις όμιλίες που τυπωθήκανε
στο «'Αθήναι» για τους λογοτεχνίτες μας φαίνεται πώς ξε-
χωρίζει εδλαθητικά την κριτική του Χατζόπουλου, έτσι
που για τη δική μου κριτική δουλειά έκπράζεται σχεδόν
καταφρονητικά. Και πίσω από τούτους πολλοί θα κρατιάν-
ται, κι από τους πρώτους άνάμεσό μας, που την έντύπωση
τους δέν τη γράφαν, ούτε να τη μιλήσουν έτυχε.

τούτα ξανανεδαίνει σὲ κείνα, κάνει ἔτι πρέπει νὰ κἀνῆ ὁ κριτικὸς πού νοιῶθει σοβαρὰ κάπως τῆ δουλειά του. Τέτοια μπορεί νὰ φαντάξῃ στὸ πρῶτο πέραςμα καὶ ἡ κριτικὴ τοῦ Χατζέπουλου, καὶ βοηθῆνε πρὸς τὴ γνώμη τούτη κάποια τῆς ἐξωτερικῆς σημάδια. Τὸ δυστύχημα εἶναι πὼς φαίνεται μονάχα· μὰ καλὰ καλὰ δὲν εἶναι. Ἡ σύγκριση πού ζητᾷ νὰ μοῦ κάμῃ, μολονότι μὲ τιμᾶ, γιατί ἕνας Σολωμὸς εἶναι πού συγκρίνεται μ' ἐμένα, (ὅσο κι ἂν ἡ σύγκριση γίνεται μὲ τὸ σκοπὸ νὰ δείξῃ πόσο κοντότερο εἶναι τοῦ ἐνὸς τὸ μπόλι), ἡ συγκριτικὴ του εἶναι κάτι παράταιρο καὶ παράτονο. Ἡ κριτικὴ του, ἀψυχολόγητη κι ἀλαφροστόχαστη, πᾶει μπροστὰ μὲ τὸ ἔτσι θέλω κι ὄχι μὲ τὸ Λόγο, ἀκόμη κ' ἐκεῖ πού μὲ παινεύει. Μὲ τέτοιο ἀσύστατο σύστημα, καὶ ἡ τοποθέτηση, πού μοῦ κάνει, ἀτοπη. Κρίση πού δὲν μπορεί νὰ σταθῆ, καὶ κρέμεται στὸν ἄερα. Καὶ τὰ γενικά του, γιὰ τὴν ἰδέα τῆς τέχνης, θεωρήματα, καὶ τὰ συμπέρασματά του, ἔτα δὲν εἶναι ἀπάνου σὲ ζητήματα γνωρισμένα καὶ διαλαλημένα, πού κανένας γνωστικὸς δὲ στοχάζεται νὰ τὰ φιλονεικήσῃ, — λόγια ἀπροσδιόριστα ἢ παραπατήματα.

Ἡ «Ἀπόκριση» — τὸ ξαναλέω — μπορεί νὰ μὴν εἶναι γυμνὴ ἀπὸ χαρίσματα, σκαρωμένη, καθῶς εἶναι, ἐξῆς. Ὁ κριτικὸς φιλοτιμιέται νὰ δείξῃ πὼς ξέρει νὰ δουλεύῃ, ὄχι μὲ τὸ αὐτοσκεδίασμα, μὰ μὲ τὴ μελέτη, κ' ἐκεῖ ἀκόμα, πού, τάχα ταπεινόφρονα, ὁμολογεῖ, πὼς ἡ κριτικὴ του ἔχει χαριχτήρα «πρόχειρο καὶ δημοσιογραφικόν.» Καὶ ὅμως ὅσο κανεὶς κι ἂν τὸ μολογᾷ, δὲν μπορεί νὰ τοῦ συχωρεθῆ ἕνα μίλημα, βέβαια πρόχειρο, καὶ βέβαια δημοσιογραφικόν, γιὰ ἔργο, σὰν τὸ δικό μου. Κ' ἐνῶ σωστὰ θυμίζει πρὸς τοὺς νέους πὼς χρὸς ἔχουσε νὰ πειθαρχοῦνε στὸ νόημα τῆς τέχνης, ὁ ἴδιος φαίνεται σὰ νὰ μὴν ὑποψιάζεται σωστὰ τὸ νόημα τῆς κριτικῆς. Κανόνες τάχα μ' ἐπισημότητα βαλμένοι καὶ σώριασμα παραδειγμάτων ἀπὸ λογῆς κομμάτια, καὶ δικαστικὲς ἀπόφασις, καταδικαστικὲς ἢ ἀθωωτικὲς, δὲν εἶναι τὸ σημαντικὸ τὸ γνῶρισμα τοῦ κριτικοῦ. Μπορεῖ κι ἀπὸ τούτα νὰ περάσῃ καὶ κείνα νὰ τὰ μεταχειριστῆ· μὰ ἡ δουλειά του κάπως ἀλλοιώτικα ξετυλίγεται· καὶ τὰ σημάδια τοῦ σοβαροῦ τοῦ κριτικοῦ πού ξέρει τὴ δουλειά του κ' ἔχει καθαρῆ συνείδηση τῆς ἐπιστήμης του θὰ φανερωθοῦν ἀπὸ ἄλλὰ συστήματα. Κάποιος ἱστοριογράφος, μιλώντας κάπου τώρα γιὰ τὸ ἀξιοθάμιστο κριτικὸν χάρισμα τοῦ Heider, πού ἀκόμα ἴσα μὲ τὰ σήμερα ἢ ἐπιτροπὴ του δυνατῆ, παρατηροῦσε πὼς ὁ κριτικὸς τοῦτος δὲν εἶναι σοφὸς μονάχα, μὰ καὶ γιομάτος φαντασία, καμωμένος ξεπίτηδες γιὰ νὰ ζυπνᾷ τὰ μυαλά, ἐπίδειξις νὰ χώνεται μέσα στὸ νόημα τῶν ἔργων, νὰ μπαί-

νῃ, πρῶτ' ἀπ' ὅλα, μέσα στὴ σκέψη τοῦ συγγραφέα. Τέτοια ἢ καθ'αυτὸν δύναμη τοῦ κριτικοῦ. Κ' ἔτσι θὰ τὴν ἐνοιοῦθε τὴν κριτικὴ ὁ βαθυστόχαστος Ἀμιέλ, ὅταν ἔγραφε: «Τὸ νὰ καταλαβαίνῃς ἀξίζει πὺ πολλὸ ἀπὸ τὸ νὰ κρίνῃς.» Ὁ νοῦς ὁ δημιουργικὸς ξεχύνεται μὲ τὴν ποίηση καὶ ξεκαθαρίζεται μὲ τὴν κριτικὴ. Ἡ ποίηση περνᾷ ἀπὸ τὸ κόσκινο τῆς κριτικῆς. Καρπὸς, ξεδιαλέγεται, ἀφίνει κάθε τι χοντροειδέστερο καὶ περιττό, ἔτσι πὺ καλοπρόδεχτη γίνεται, στὰ μάτια, στᾶγγισμα, στὸ στόμα. Μὰ τὸ κόσκινο τοῦ Χατζέπουλου, γιομάτο τρύπες. Σχεδὸν τίποτε δὲ βασιτέται μέσα του. Ὁ σωστὸς κριτικὸς, ἀναγκαῖο συμπλήρωμα τοῦ ποιητῆ. Ξαναστοχάζεται τὸ ποίημα, καὶ μπερούμε νὰ ποῦμε, μὲ τὴν ἀνάλυση πού τοῦ κάνει, ξηγώντας το κ' ἐρμηνεύοντάς το, δείχνοντας τὴν ἀξία του, φέρνοντας πὺ χεροπιστῆ τὴν ὁμορφιά του, μπάζοντας σὲ κείνο μέσα καὶ τοὺς ἀνίδεους· μπορούμε νὰ ποῦμε στὸ τέλος πὼς τὸ ξαναπαλάθει. Τὸ παραφράζει, τὸ μαντεύει, τὸ φωτίζει ἀπ' ὄλες τίς μεριές, τὸ βλέπει σὰν ὁμορφιάς ἔργο, μὲ τοὺς δικούς του νόμους, ξεχωριστὰ ἀπὸ κάθε του συγγένεια πρὸς τὴ γύρο του ἀτμοσφαῖρα καὶ πρὸς τὸν ἄνθρωπο πού τὸ γέννησε· ὕστερα τὸ φάχνει σὰ δείγμα τῆς ἐσώψυχης διαθέσεως καὶ τῆς ζωῆς ἐνὸς ἀνθρώπου, ἔπειτα καὶ σὰ φανέρωμα μιᾶς ψυχολογίας κοινωνικῆς, μιᾶς ἔξω κι ἀπάνου ἀπὸ τὸν ἀτομικὸ τὸν ἄνθρωπο δύναμης, καὶ στὸ τέλος τὸ ξανασυνθέτει μὲ τὴν κριτικὴ του γλώσσα πού μπορεί, στὴν ἀνάγκη, νὰ πάρῃ, κι ὄλες τίς χάρες τῆς ποιητικῆς γλώσσας, καὶ τὸ ξαναθάνει στὴν τύπο του. Κ' ἔτσι ὁ κριτικὸς συνεργάζεται μὲ τὸν ποιητῆ, κ' ἔτσι πουθενὰ δὲ φάνηκε ποίηση, σὲ κανένα τόπο καὶ σὲ κανένα καιρὸ, χωρὶς νὰ σταθῆ στὸ πλευρὸ τῆς καὶ μιᾶ κριτικῆς, εἴτε ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ποιητῆ, πού, μ' ὅσα κι ἂ λέγονται εἶναι ὁ ἴδιος τίς πὺ πολλές φορές (φτάνει νάχῃ ὄρεξη καὶ νὰ βρισκῆ περίστασις) ὁ διωρισμένος κριτικὸς ἀπάνου καὶ στὰ δικὰ του τὰ ἔργα καὶ στὰ ἔργα τῶν ἄλλων, εἴτε ἀπὸ τὸν ἐπίτηδες ἀφροσωμένο στὴν κριτικὴ σκέψη τεχνίτη τοῦ λόγου. Ὁ σωστὸς ὁ κριτικὸς γίνεται βιολόγος καὶ φυσιοδίφης ἀπάνου στοὺς διανοητικὸς οργανισμοὺς, ὁ βιογράφος κι ὁ ἐξηγητῆς μυαλῶν καὶ καρδιῶν καὶ ψυχῶν πὺ πολλὸ περισσότερο παρὰ ὁ δικαστῆς κι ὁ δικηγόρος τους, ὁ θεολόγος καὶ ὁ ποινικολόγος τους. Δὲ μπορεί νὰ μιλῆ γιὰ ἕνα ἔργο μὲ τὴ σκέψη τῆ δικῆ του τὴν ἀπὸ πρωτῆτερα βαλμένη, μὲ τὴ σκέψη πὼς ἤθελ' ἐκεῖνο νὰ εἴτανε γραμμένο, σύμφωνα δὲν ξέρω μὲ ποιὸς γνώμης του — φιλοσοφικῆς ἢ φιλολογικῆς — καλὰ καλὰ δὲ νοιῶθει κι ὁ ἴδιος στρογγυλά νὰ μᾶς τίς παραστήσῃ. Τέτοιο πού εἶναι τὸ ἔργο, μὲ ὅποια ἰδέα, καὶ μὲ ὅποια τέχνη, τὸ ζήτημα

είναι αν είναι τούτο γέννημα μιᾶς τέχνης πού ἀξίζει τόνωμα, λογική και ἁρμονική σωμάτωση τῆς ἰδέας τοῦ ποιητῆ — τὸ ζήτημα εἶναι ἀνίσως μὲ τὰ μέσα πού βάζει σ' ἐνέργεια ὁ ποιητής, φτάνει στὸ σκοπὸ του, ἀνάλογα και ταιριαστά, κι ἂν ἐκεῖνο πού θέλει νὰ πῆ, τὸ λέει, καθὼς θὰ φέρνονταν και θάκανε στὸν ἠθικὸ τὸν κόσμον ἕνας χαρακτήρας. Ἐνας ποιητῆς εἶναι μιὰ ψυχὴ πού ξεσκεπάζεται ἢ και πού ἀποσκεπάζεται μέσα στὸ ἔργο του. (Δὲν πρέπει νὰ μᾶς παραξευεῖ πολὺ ὁ λόγος τοῦ Ὅσκαρ Οὐάιλντ «πὼς ὁ τεχνίτης πιδ πολὺ τὸ κρύβει παρ' ὅσο τὸ ξεσκεπάζει τὸ ἔγῳ του.») Ἡ ποίηση, ὅσο κι ἂν ξεχωρίζῃ γιὰ τὴν εὐκολία τῆς ἢ κριτικῆς ἀνάλυσης τὸν τεχνίτη ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο — εἶναι τὸ σπουδαιότερο γνώρισμα ἐνὸς ἀνθρωπισμοῦ. Μὰ πρῶτ' ἀπ' ὅλα ὁ κριτικὸς χρειάζεται νάμπη μέσα στὸ ἔργο πού ζητᾷ νὰ κρίνῃ. Τοῦτο, κυριώτατα, και οὐσιαστικώτατα, τὸ νόημα τῆς κριτικῆς. Γιατί, ἀλλοιώτικα, ὁ κριτικὸς πέφτει: ὄξω, και πᾶνε οἱ κόποι του χαμένοι και τὰ συμπεράσματά του και οἱ φετφάδες του κιντυνεύουνε νὰ φανοῦνε μπροστά στὸν ὀρθὸ λόγο, πράσιν' ἄλογα και περιβόλια στὸν ἀέρα ἢ, τὸ λιγώτερο, ἀστήριχτα γούστα, ὅσο καλογραμμένα κι ἂν εἶναι. Καὶ μοναχὰ γιατί τὸν προσέχεις ἕνα ποιητῆ και τὸν τιμᾶς ὀπωσδήποτε, κι ὅσα φεγάδια κι ἂν τοῦ ὑποψιάζεσαι, κι ὅσα προτερήματα κι ἂν τοῦ ἀναγνωρίζεις, δὲν μπορείς νὰ μιλήσης ἀξιωματικᾶ, χωρὶς μπροστά σου νὰ ξαπλώσης μ' ἕνα προσεχτικὸ ζήτημα τὸν ἄνθρωπο πού στέκεται ἀχώριστος ἀπὸ τὸν πριητῆ και πού τὸν ἐξηγεῖ τὸν ποιητῆ, καθὼς, ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, κι ὁ ποιητῆς τὸν ἐξηγεῖ τὸν ἄνθρωπο. Τὸν ἄνθρωπο, πού — καθὼς πιδ ἀπάνου τὸ εἶπα — τὸ σημαντικώτερο φανέρωμα τῆς ἀνθρωπιᾶς του και τὸ χαρακτηριστικώτερο εἶναι ἡ ὀποια του ποίηση, φτάνει νάχη γνωριστῆ ὀπωσδήποτε μ' ἕνα κανονικὸ ζετίλημα: τὸν ἄνθρωπο πού ζῆ σὲ ὀρισμένο μέρος, μὲ ὀρισμένο τρόπο, στοχαστικὸς, αἰστηματικὸς, συμπαθητικὸς, ἀντιπαθητικὸς, ἀφέντης, σκλάβος, φανταχτερός, ἀποσυρμένος, κρυφός, γιὰ ζήλεμα, γιὰ λύπη, πάντα γιὰ ζήτημα γαληνὸ και φροντισμένο: τὸν ἄνθρωπο πού ἢ συγκαιρινός μας εἶναι ἢ περασμένου καιροῦ, ἔζησε ἢ τῆ ζῆ τῆ ζωῆ του μυστικᾶ και ἀπόμερα, ἢ μπροστά σὰ μάτια ὄλου τοῦ κόσμου ἢ ἄνθρωπος εἶναι ἢ ἀνθρωπάκος, ἔμως εἶναι ὁ ποιητῆς: ἔρει νὰ μεταμορφῶνῃ σὲ ὀμορφιά και τὴν ὀποια του ἀσκήμια ἀκόμα, και τὴν κακία του, μιὰ συγκίνηση ἀπὸ ἕνα λουλούδι, μιὰν ἐντύπωση ἀπὸ ἕνα βιβλίο, τὰ ταξίδια του ἢ τὴν κάμαρά του, τὴν κίνησην ἢ τὴν ἀκίνησίαν του, τὴ σκέψη του ἢ τὴν ἀστοχασίαν του, τὴ σοφία του ἢ τὴν ἀγραμματοσύνην του, τὸν πόνο του, ἀπλό, διπλό,

τρίδιπλο, ἀτομικὸ, κοινωνικὸ, ἔθνικὸ, κοσμικὸ. Ὅμως εἶναι ὁ ποιητῆς, και ἡ ζωῆ του, και δυσκολοζέταστη, κι ὅσο θαμπῆ και δυσκολογνώριστη, δὲ μπορεί παρὰ νὰ δώση τὰ σημάδια τῆς τρυμπατοῦ τοῦ ἁρματωμένου μὲ τὸν κριτικὸ φακὸ: ἡ ζωῆ του πού δὲ μπορεί παρὰ νὰ ξεμυτίζῃ μὲσ' ἀπὸ τὰ τραγούδια του, ὅσο και νὰ δείχνονται τὰ τραγούδια του ἁμοιαστα μὲ τὴ ζωῆ του, μὲ τὴν ἐξωτερικῆ ζωῆ του πού χτυπᾷ σὰ μάτια, μὲ τὴ ζωῆ του τὴν ἐσωτερικῆ τὴν ἀπόσκεπη. Γιατί κάθε ποιητῆς πού ἀξίζει τόνωμα, και πού ἔφτασε νὰ φανερῶση τοῦ κόσμου, μὲ κάποια σειρά και μὲ κάποιο συγκρατημὸ, κάποιο ἔργο του, εἶναι σὰν ἕνα ψυχολογικὸ πρόβλημα, εἶναι σὰν ἕνα κοινωνικὸ φαινόμενο, μιὰ ὑπόθεση γιὰ ἱστορία, ἕνας ἥρωας κ' ἐκεῖνος λυρικὸς ἢ ἐπικὸς ἢ δραματικὸς, και στὸ ζήτημα και στὴν ἐχτίμηση τοῦ ἔργου του, τὸ ἔργο δὲ μπορεί νὰ χωριστῆ (παρὰ προσωρινὰ μονάχα και γιὰ τὴν εὐκολία τοῦ κριτῆ) ἀπ' τὸν πλάστη του: και πλάστης και πλάσμα βοηθιένται μεταξύ τους και ξηγιένται και συμπληρώνονται μέσα στὴ δουλειὰ τοῦ κριτικοῦ. Ἀλλοιώτικα, ὁ κριτικὸς τόνωμα μόνον θάχη, μὰ ὄχι τὴ χάρη, κι ὅσο και ἂν προφασίζεται τάχα τὰ «πρόχειρα και τὰ βιαστικᾶ», δὲν εἶναι τὸ πολὺ πολὺ παρὰ ἕνας πονηρὸς ἢ ἀπόκοτος λογομάχος, μὲ μισὰ και μὲ ἀχαρακτήριστα δεξιήματα, μὲ σχολαστικῆς παρατήρησεις, μὲ ταχυδαχτυλογρικᾶ στερηφογυρίσματα και κολοβώματα. Μπορεῖ νὰ μιλήσῃ ὁ κριτικὸς γιὰ τὸ ἔργο τοῦ ποιητῆ μὲ ὄλη τὴ φροντίδα και μὲ τὴν ἀπλωσίαν τῆς κριτικῆς τέχνης, καλολογώντας, ψυχολογώντας, κοινωνιολογώντας, σωριάζοντας παραδείγματα και συμπεράσματα, μὲ τὸ νὶ και μὲ τὸ σίμα, ἀναλυτικᾶ, μακρόλογα, μαθηματικᾶ, δείχνοντας, ἀποδείχνοντας. Μπορεῖ ὁ κριτικὸς νὰ μιλήσῃ γιὰ τὸ ἔργο τοῦ ποιητῆ σύντομα, πεταχτᾶ, κομματιαστᾶ, χρησιμοδοτικᾶ σχεδόν, παρουσιάζοντας μονάχα τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐργασίας πού ἔγινε στὸ νοῦ του και πού ἢ δὲν ἔχει καιρὸ ἢ δὲν ὀρέγεται νὰ τὴν παρουσιάσῃ και τούτη, μακριὰ πλατειά. Μὰ ἢ μὲ τὸν ἕνα ἢ μὲ τὸν ἄλλο τρόπο, ὁ κριτικὸς φαίνεται πὼς τὸν κατάλαβε τὸν ποιητῆ, πὼς μπῆκε μέσα στὴν ἰδέαν τῆς τέχνης του, εἴτε πραγματικᾶ εἴτε και κατὰ λογικὸ σύστημα, ἄξιο τῆς κριτικῆς τέχνης. Μὰ δταν ὁ κριτικὸς ζητεῖ νὰ χαρακτηρίσῃ τὸ Σολωμὸ, ἀξάφανα, ἀπὸ κάποια του κομμάτια και παραβάματα, πού καθὼς τὰ βάζει, δὲ δείχνουν τὴν ἀξία και τὴν ὑπεροχὴν τοῦ ποιητῆ, καθὼς θάστανε νὰ δειχτῆ; Γιατί κ' ἢ ἀσύγκριτη ἀξία τοῦ Σολωμοῦ, πού πηγάζει, βέβαια, ἀπὸ τὸ μουσικώτατα, μὰ και φανταχτερώτατα κομματιαστὸ τοῦ ἔργου του, και ὄχι τόσο ἀπὸ τὸ ἔργο του αὐτὸ καθαυτὸ, ἢ ἀξία του εἶναι σὰ νὰ πάη

τοῦ κάκου, με τὸν τρόπο πού βάζονται τὰ κομμάτια γιὰ τὸ σκοπὸ μιᾶς ἀστόχαστης σύγκρισης. Καὶ θὰ μπορούσε κάποιος ἄλλος κριτικὸς με ἀνάλογο ἀφελέστατο πείσμα νὰ διαλέξῃ ἄλλα κομμάτια μὲς ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ Σολωμοῦ καὶ τὰ ἴδια ἀκόμα (καθὼς ἀπάνου κάτου ἔκαμεν ἕνας, πάντα ἀπὸ οὔτι συγγραφέας, ὁ Ζαμπέλιος) γιὰ νὰ βρῆ μέσα στὰ κομμάτια τούτα τάντιθετ' ἀπὸ ὅσα τοὺς βρίσκει ὁ κύριος Χατζόπουλος, ἢ, ἂν θέλετε, τὰ ἴδια τὰ ψεγάδια ἴσα ἴσα πού ἀγωνίστηκε νὰ τὰ συλλάβῃ, σκαλίζοντας μέσα στοὺς δικούς μου τοὺς στίχους. Μὰ πιδ πολὺ παραστρατίζει, ὅταν παίρνοντας νὰ μιλήσῃ γιὰ ἕναν ποιητὴ, καθὼς εἰμ' ἐγώ, ὅσο κι ἂν εἶμαι ταπεινός, ζητᾶ νὰ τόνε χαρακτηρίσῃ, ζητᾶ νὰ τόνε βαθμολογήσῃ ἀπὸ κάποια κομμάτια του, πού, καθὼς τὰ διαλέγει, καὶ με τὸν τρόπο πού ἀκκουμπᾶ σ' ἐκεῖνα ἀπάνου γιὰ νὰ κρίνῃ, δὲν κατορθώνει νὰ δείξῃ τίποτε. Ἄλλα θέλει νὰ πῆ αὐτὲς κι ἄλλα δείχνουν — καὶ τίς πιδ πολλὲς φορές ἴσα ἴσα τάντιθετα — τὰ κομμάτια πού βάζει γιὰ νὰ στηρίξῃ τὴ γνώμη του. Πρῶτα ἀπ' ὅλα, τὰ κομμάτια ἐκεῖνα καὶ τὰ ποιήματα δὲ μπορεῖ νὰ μνημονευτοῦνε καὶ νὰ φερθοῦνε γιὰ παραδείγματα, καλὰ κακὰ, κομμένα ἔτσι αὐθαίρετα καὶ ξεκρεμασμένα. Τὰ κλωνάρια θέλουν τὰ δέντρα τους καὶ τὰ κάδρα τοὺς τοίχους τους. Ποιήματα σὰν τίς «Ἐκατὸ Φωνές» καὶ σὰν τὸν «Ἄσκρατο» καὶ σὰν τὸ «Δωδεκάλογο τοῦ Γύφτου» καὶ σὰν τοὺς «Στίχους σὲ γνωστὸν ἦχο» καὶ σὰν τὰ «Κομμάτια ἀπὸ τὸ Τραγοῦδι τοῦ Ἥλιου», εἶναι, ὅση καὶ ὅποια κι ἂν εἶναι ἡ ὁμορφιά τους, μέρη ὀργανικοῦ σύνολου, πλάσματα, πού ξεχωρίζονται, μὰ πού δὲ χωρίζονται ἀπὸ τὰ κορμιά τους, χωρὶς νὰ σκοτωθοῦνε ἢ νὰ συντριφτοῦν ἢ νὰ κολοβωθοῦνε βάρβαρα καὶ τυφλά. Σ' ἕνα μόνο ἔδειξε ὁ κριτικὸς καλὴ προαίρεση καὶ εὐκρίνεια πού εἶναι γιὰ νὰ τοῦ λογαριαστοῦν τὰ κομμάτια τούτα τάβαλε στὰ μάτια τῶν ἀναγνωστῶν του μπόλια γιὰ νὰ κρίνουν οἱ ἴδιοι. Μὰ δὲ χρειάζεται καὶ μεγάλη φιλοσοφία ἀπὸ ἕναν πού νοιώθει ἢ καὶ πού αἰστάνεται ἀπὸ ποίηση, πού εἶναι κάπως ἀπὸ τοὺς ἄλλους στενωτέρω γνωρισμένος με τὸν ποιητὴ, πού, καὶ χωρὶς τὰ καπνισμένα ματογουάλια τοῦ κριτικοῦ, τὰ ὅποια μάτια του τάνοίγει κάτου ἀπὸ τὸ φῶς κάποιων κανόνων πρωτοδίδαχτων ποιητικῆς ὁμορφιάς, πὼς τὰ κομμάτια ἐκεῖνα, ὅσο κι ἂν εἶναι κομματιάσματα, φέρνουνε μολαταῦτα σὰ χέρια καὶ σὰ πόδια καὶ σὰ μέλη ἀγαλμάτων πού συντριφτήκαν, κρατᾶνε ἀκόμα ζωηρὴ τὴ βούλλα τοῦ τεχνίτη πού τὰ σκάλισε, ὥστε νὰ γνωρίζονται πὼς εἶναι δικὰ του ἔργα· καὶ πρῶτ' ἀπ' ὅλα, ἔργα πού τὰ χαρακτηρίζουνε σημάδια σκεδὸν ὅπως διόλου ἀντίθετ' ἀπὸ τὰ σημάδια πού θέλει νὰ τοὺς κολλήσῃ ὁ πε-

ρίεργος κριτικὸς, καθὼς θὰ μᾶς δοθῇ ἀφορμὴ, καὶ με τὰ καθέκαστα, νὰ δείξουμε παρκατάου.

Κοντολογίῃ: Ἡ κριτικὴ τοῦ Χατζόπουλου χτίστηκε ἀπάνω στὸν ἄμμο μιᾶς παρεξήγησης καὶ μιᾶς κακονόησης τοῦ ἔργου μου, καὶ τῆς ἰδέας ἀκόμα πού ἔχω γιὰ τὸ ἔργο μου. Καὶ σὲ μιὰ μονόπαντη, μονόμερη, ἀποκλειστικὴ ἔξταση τοῦ ἔργου τούτου· κι ἀκόμα καὶ σὲ μιὰν ἀντίληψη, στὰ γενικά, τῆς ποιητικῆς τέχνης πού εἶναι γιὰ νὰ φιλονεικηθῇ. Ὁ κριτικὸς μου, τίς πιδ πολλὲς φορές, δὲν κάνει τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ χτυπᾶ τοὺς στίχους μου με δασκαλικὴ βέργα, καὶ κάποτε νὰ τοὺς μοιράζῃ κι ἀπὸ ἕνα εὐσημο. Μὰ τὰ χέρια τῶν παιδιῶν μου, ὅσο κι ἂν κοκκινίζουν ἀπὸ τίς βεργιές, βαστᾶνε, κι ἀρπάζοντας τίς βέργες, τίς κάνουν τρίψαλα. Ὅσο γιὰ τὰ εὐσημα, δὲν τοὺς κάνουν ἐντύπωση, τὰ σκορπᾶνε στὸν ἀέρα, σὰ χαρτάκια σκίζοντας τα, γιὰ νὰ διασκεδάσουν. Γιατὶ τὰ παιδιὰ μου δὲ δουλεύουν γιὰ εὐσημα. Εἶναι κάτι κούφιο καὶ κάτι πού κρατιέται στὸν ἀέρα τὸ μιλῆμα γιὰ τὸ ἔργο ἑνὸς ποιητῆ, χωρὶς ὁ κριτικὸς νὰ καταλάβῃ ἢ χωρὶς νὰ θέλῃ νὰ καταλάβῃ πόσο σφιχτὰ κι ἀχώριστα δεμένη με τὸ ἔργο τούτο εἶναι ἡ ζωὴ τοῦ ποιητῆ· χωρὶς νὰ καταλάβῃ καὶ χωρὶς νὰ θέλῃ νὰ καταλάβῃ ἀπὸ τὴ ζωὴ τούτη, τὸ πιδ ψυχόρμηιο, τὸ θεμέλιο: τὴν καρδιά· μ' ὅλο τὸ στενὸ ἀνακάτωμα πάντα καρδιάς καὶ νοῦ στὴ ζωὴ καὶ στὴ βουλή τοῦ ἀνθρώπου, πού ὅσο πιδ παραστατικὸς καὶ πιδ ἀκέρειος εἶναι, τόσο πορεύεται καὶ δουλεύεται με ὄλες του τίς δυνάμεις σφιχτοταριασμένες καὶ δυσκολοξεχώριστες, συνειδητές, μισοσυνειδητές, ἀσυνειδητές, ἀνυπολόγιστες, ὑπολογισμένες. Χωρὶς νὰ κοιτάξῃ ὁ κριτικὸς πὼς νὰ συνταιριάσῃ ξανά ζωὴ καὶ τέχνη, καθὼς εἶναι τὰ δυὸ στὴν ποίησή μου, ἔτσι καὶ στὴν κριτικὴ του. Ἐχτίμηση τοῦ ἔργου μου πιδ πολὺ ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ του, ξώδερμη, βιαστικὴ, ἀχαρραχτήρηστη, σύμφωνα με τὸ καπρίτσιο τοῦ ἀτομικοῦ του γούστου, καὶ χωρὶς μιὰν ἀνάλυση τοῦ ἔργου, δηλαδὴ μιὰν ἐρμηνευτικὴ παράφραση, ἕνα ξαναστόχασμα καὶ ξαναδόσιμο τοῦ ἔργου ἀπὸ τὴν κριτικὴ φαντασία, πού μόνη μπορεῖ νὰ πιάσῃ, με τὴ μαντεύτρα δύναμη, τὴν ἀλήθεια.

Ἐνας μεγάλος ποιητὴς ἔγραφε, μιλώντας γιὰ ἕνα μεγάλο ζωγράφου: (1) «Ἡ διάθεσή του, ὁ χαρακτήρας του, ἡ ζωὴ του, ὅλα συνεργάζονται γιὰ νὰ μᾶς δείξουν τὴν τέχνη του καθὼς προσπαθήσαμε νὰ τὴν δρίσομε. Ὅλα ἢ ἴδια βαθεῖα σφραγίδα τὰ σφραγίζει· ὅλα εἶναι ἕνα. Καὶ δὲν ἔπρεπε πρὸς τὴν ἀνακάλυψη τοῦ ἑνὸς τούτου, πού συνταιριάζει σφιχτοδεμένα τὰ κινήματα, τοὺς λογισμούς, καὶ τὰ ἐρ-

(1) Ὁ Βεράρεν γιὰ τὸ Ροδμανς.

γα τοῦ μεγάλου νοῦ ἀπάνου στὴ γῆ, νὰ κοιτάζῃ ἀποκλειστικά, λυτρωμένη τέλος πάντων ἀπὸ ἕνα σωρὸ πλάνες, ἢ κριτική ;»

Μὰ κάθε νοῦ ποὺ καθρεφτίζεται σὲ κάποιο ἔργο ἀλήθειας καὶ ὁμορφιάς, καὶ ποὺ ἀξίζει νὰ τὸ προσέξουμε, μὲ τέτοιο μάτι ἔπρεπε νὰ τὸν κοιτάζῃ ὁ κριτικός.

(Ἀκολουθεῖ)

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

Π Ν Ε Μ Α

Τὸ δειλινὸ εἶν' ἀνάλαφο σὺν πρώτῃ μέρᾳ ἀγάτης
καὶ τὸ βραδάκι, σὰ φιλί κρυφά δυσμένο, φτάει.
Τὸ τραῖνο φεύγει... Στ' ὄνειρο τὸ πῖσιτικὸ βυθίσαι,
ὡ Κηφισιά, καὶ οἱ ἔρωτες τὸ ἀνάβισμά σου πλέκουν.
Φλογίται ἢ δύση ἀπόμακρᾳ γοργὰ μουδιάζει ὁ κάμπος,
στερνὴ βολὰ τὸ πράσινο χρυσώνεται σὺν ἡλίο.
Μιά νέα ὄρμη πλημυριστὴ κενεῖ τὸ κάθε φύτρο
καὶ τῆς χλωράδας ἢ εὐωδιά, ψυχὴ τῆς γῆς, καὶ κραίνει.
Περνεῖ τὸ δέντρο αἰσταντικὸ ποὺ ἢ παρθεναί του κρῖνος
ἢ περιφάνεια του δειλῆ, πόθος τὸ λίγιμά του.
Ἡ ἀσημολεῖκα ἀνάψηλη γαλίγνι ἀγγοσαλεύει
μὲς στὴν πυκνὴ τῆς φυλλωσιά λαδὸς πουλιῶν κουργιάζει,
ποὺ τιτυρίζει χάραμα κ' ὑπτιεῖ στὸ πῶτο δειλί.
Τὸ κυπαρίσι σκόρπιο ἐδῶ ξαμώνει τὸν αἰθέρα,
τὸ πεῦκο νεύεται σκυφτὸ στὴν πράσινή του ἀχνίδα
καὶ τὸ χαμόκλαδο ἐρωτιεῖ τῆ στέργρα ἀλικοπέτρα.
Βρῦσὲ τὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ χρυσαβαρεῖ ἀπὸ πέτρα,
κ' ἢ ἐλά τὸν ἴσκιο ποὺ ἔχασε τὸν ξυμπαρῖσκει ἀγνάντια.
Κάτου στοὺς δρόμους ποὺ πετοῦν, στίς δραγασιές, στ' ἀμ-
(πέλια,

στά μονοπάτια τὰ στενά, στὰ ρέματα, στοὺς φράχτες,
ποὺ μὲ τὸ σούρουπο γοργεῖ στὸ ταπεινὸ του σπῖτι
λοτόμος, σκάφτης, δουλευτής, ξωμάχος, ἰδροκότος,
δῶθε ἀπὸ γέρο ἀσπρόμαλλο, κεῖθε ἀπὸ νιὸ ζευγάρι
παθητικὴ, πονετικὴ καὶ ἡμερη, ἐπὺ καμημένη
καρδιά τοῦ ἀνθρώπου, ἀνοίγεται στὸ βραδινὸ τραγοῦδι.
Βλόγησε ἢ ἀνοιξὴ τῆ γῆς, καθὼς ἐμὲ μιά ἀγάτη
καὶ κεῖ ποὺ χιόνι εἶτανε πρὶν τὸ χαμωμῆλι ἀσπρίζει.
Θάλασσα ὁ κάμπος ἄσωση, κεράβια τ' ἔσπρα σπῖτια
ποὺ πᾶν καὶ ταξιδεύουνε μὲ τὰ παιδιὰ τῆς μοίρας,
κ' ἢ ταπεινὴ ζωὴ κρυφτὴ σ' ἀπανεμιές καὶ μπόρες
κρατῆ βαθιά τὸν ἔρωτα γι' ἀνίφωιο τοῦ θρήνου.
Στέκουν τὰ πάντα ἀσάλευτα μπροστὰ σὺν τοῦ τοῦ ἀνθρώπου
ὄλα σμὰ καὶ ὄλα μακριὰ σὰν ἢ καρδιά ἀτ' τῆ γνώση.
Τὸ φεγγαρίσιο θάμπωμα βυρνά καὶ κάμπους σμίγει,
τὰ οὐράνια ἀσημογάλαζα ξένα γιὰ μὲ φαντάζον
κ' ἢ γῆς μικραίνει στὴ ματιὰ καὶ στὴν ψυχὴ μου ἀργεῖται.
Μακριὰ ἀτ' τὸν κόσμον βραίσωμαι καὶ ἀπὸ τὸ εἶναι μου ὄλο,
γυμνὸς ἀπὸ τὸν ἀνθρώπο καὶ ἀπὸ τὰ πάθη του εἶμαι.
Πνέμα ὁ ἀέρας γύραθε κ' ἐντὸς μου πνέμα ἢ πλάση
πνέμα κ' ἢ μάταιη σάρκα μου στὴν ἀγκυλιὰ σου, ὦ Ἀθήνα.

ΡΗΓΑΣ ΓΚΟΛΦΗΣ

ΤΟ ΜΠΑΛΣΑΜΩΜΕΝΟ ΑΓΩΡΙ

(*)

ΓΙΟΥΛΙΑ. Ὁλος ὁ κόσμος βλέπει δνεῖρατα Μάνο.

ΜΑΝΟΣ. Τὸ ξέρω· κ' ἢ τυραννίδα αὐτὴ σκάφτει τὴ ζωὴ μου.

ΓΙΟΥΛΙΑ. Γιατί ; γιατί ;

ΜΑΝΟΣ. Γιατί σ' ὄλους μας ἢ ἀρρώστεια εἶναι χωμένη ἐδῶ μέσα... (σφίγγει τὸ κεφάλι του. Παύση).

ΓΙΟΥΛΙΑ. Δὲ μοῦ εἶπες γιὰ τὸ σκυλάκι τῆς πόρτας.

ΜΑΝΟΣ. Εἶμουνα τότε μικρὸ ἀγοράκι — σὰν τὸ παιδί μας...

ΓΙΟΥΛΙΑ. Μὲ μαῦρα ματάκια, μαλλάρια μεταξένια καὶ κοραλλένια χεῖλια — σὰν τὸ παιδί μας ;

ΜΑΝΟΣ. Ναί, καλὴ μου. Κ' εἶτανε στὸ ξύλο τῆς πόρτας...

ΓΙΟΥΛΙΑ. Στὸ παλιὸ τὸ σπῖτι ;

ΜΑΝΟΣ. Ναί· εἶταν ἕνας ρόζος ποὺ ἔμοιαζε μ' ἕνα σκυλάκι.

ΓΙΟΥΛΙΑ. Καὶ σὺ ἀγαποῦσες τρελλὰ τὴν ξύλινη τὴν εἰκονίτσα — σὰν τὸ παιδί μας...

ΜΑΝΟΣ. Κι ὅταν μιά μέρα βρῆκα τὴν πόρτα βαμμένη...

ΓΙΟΥΛΙΑ. Καὶ τὸ σκυλάκι σβυσμένο ;

ΜΑΝΟΣ. Ναί· ἀρρώστησα βαρεῖα — σὰν τὸ παιδί μας...

ΓΙΟΥΛΙΑ (Σηκώνεται καὶ τότε κοιτάζει μὲ τρόμο μὲς τὰ μάτια). Μάνο ! ἐσὺ δὲν πέθανες, Μάνο !

ΜΑΝΟΣ. Σώπα, Γιούλια !

ΓΙΟΥΛΙΑ. Ὁχι, Μάνο, ὄχι, δὲν πέθανε τὸ παιδί μας !

ΜΑΝΟΣ (παρακαλεστικά). Καλὴ μου Γιούλια!...

ΓΙΟΥΛΙΑ. Μάνο, πές μου, πέθανε, ἀλήθεια ;

ΜΑΝΟΣ. Σώπα πιά, σώπα !

ΓΙΟΥΛΙΑ. Μάνο, Μάνο, Μάνο !

ΜΑΝΟΣ. Γιατί μὲ βασανίζεις, καλὴ μου Γιούλια ;

ΓΙΟΥΛΙΑ (ἀπελπισμένα). Πές μου, Μάνο, πέθανε, ἀλήθεια, πέθανε τὸ παιδί μας ;

ΜΑΝΟΣ (ἀποφασιστικά). Πέθανε.

ΓΙΟΥΛΙΑ. (Σηκώνεται ἀπάνω ἰδρωμένη· κοιτάζει σ' ἕνα σημεῖο ἔξω ἀπὸ τὴ σκηνὴ σὰ νὰ φοβᾶται νὰ στρέψει πίσω της). Πέθανε, πέθανε, πέθανε !

Καὶ τώρα ; τί πρέπει ἐγὼ νὰ κάνω τώρα ; Τελείωσε πιά τὸ παναγῶρι ! Καὶ τώρα ; Νὰ δέσω τὰ χέρια μου ἐγὼ τώρα ; Ἄχ, πῶς νὰ τὸ χορτάσω ἐγὼ τώρα ; Ἄχ, πῶς θὰ τὸ ὑποφέρω ἐγὼ τώρα ;

(Παύση· ὄλοι προσεύχονται· ἡ νύχτα ἔχει κατασκοτεινιάσει τὴ σκηνή).

ΓΙΟΥΛΙΑ (ἀργὰ καὶ θρηνηδῶκα). Ἐλάτε, τραγουδήστε μου τὰ μαῦρα τὰ μαλλιά !... (οἱ ὑπηρέτες πᾶνε πρὸς τὸ τραπέζι). Κοράλιν' ἀχειλάκια πιδόκκιν ἀπ' τὸ αἷμα !...

ΜΑΝΟΣ (θρηνηώντας). Παιδί μου, παιδί μου !

ΓΙΟΥΛΙΑ. Τὸ αἷμα ποὺ ἀνάβρυσε στὰ χεῖλια τὰ φρυγμένα...

(*) Ἡ ἀρχὴ τοῦ στὸ περασμένο φύλλο.

ΜΑΝΟΣ. Στεφάνια μεταξένια...—'Όχι, δὲ θέλω!
ΓΙΟΥΛΙΑ. Τοῦ πόνου τὸ μαρτύριο, παιδί μου!
ΜΑΝΟΣ. Γιούλια μου, Γιούλια μου!
ΓΙΟΥΛΙΑ. 'Όχι! δὲ μπορούσε ἔτσι εὐκολὰ νὰ
τελειώσει ἕνα τέτοιο παναγύρι! Δὲ μπορεί ἔτσι ἀθό-
ρυβα νὰ σβύσει ἕνας κόσμος! 'Όχι! Θέλω νὰ κλά-
ψω! Θέλω νὰ ξυπνήσω τὴν ψυχὴ ὅλου τοῦ κόσμου
ἀπὸ τὸν ὕπνο τους γιὰ νὰ τοὺς μάθω τὸ τί ἔγεινε!
Θέλω νὰ πῶ τὰ μυρολόγια ποὺ σπᾶνε τὶς ζωὲς—καὶ
δὲ μπορῶ, καὶ δὲ μπορῶ!....

(Μιλιά. 'Η νύχτα ὅλο καὶ ἀπλώνεται).

ΤΑΣΟΥΛΑ (τρέμοντας). 'Ιησοῦ Χριστέ μου καὶ
Κύριε!....

ΚΩΣΤΑΣ. Λυρωτή μου καὶ Σωτήρα μου! ...
ΓΙΟΥΛΙΑ. Θέ μου! πόσο εἶσαι σκληρός! Εἶ-
ναι κακούργα ἡ δυνάμη σου κ' ἡ σοφία σου....

ΤΑΣΟΥΛΑ. Φοβᾶμαι!
ΓΙΟΥΛΙΑ. Σωπάστε, σωπάστε!
ΜΑΝΟΣ. Γιούλια μου, τί ἔχεις;
ΓΙΟΥΛΙΑ. Μάνο, προστάτεψέ με, γιὰτι νοιώ-
θω ἕναν κρύο φόβο νὰ δέρνει τὴν ψυχὴ μου....

ΜΑΝΟΣ. Καρτέρα, Γιούλια μου· σὲ λίγο οἱ φέ-
ξες θὰ σκορπίσουνε ὅλ' αὐτὰ τὰ παχιά σκοτάδια....

ΓΙΟΥΛΙΑ. Οἱ φέξες, οἱ φέξες! Φτάνει νὰ μὴ
μᾶς κάψουν οἱ φέξες, Μάνο....

ΤΑΣΟΥΛΑ. Παναγιά μου!
ΚΩΣΤΑΣ. Τ' εἶναι, Τασούλα;
ΤΑΣΟΥΛΑ. Κοίταξε· σιγά-σιγά φοβᾶμαι μὴν
τοὺς χάσουμε ἀπὸ τὰ μάτια μας.

ΚΩΣΤΑΣ. 'Αλήθεια· λὲς κ' εἶναι πυγολαμπίδες
ποὺ σαλεύουνε θλιβερὰ μὲς τὸ σκοτάδι....

ΜΑΝΟΣ. Μάνο, ἡ δυνάμη σου, ἄς καθαρίσει
τὸ πνεῦμα σου....

ΓΙΟΥΛΙΑ. Τί εἶπες, Μάνο;
ΜΑΝΟΣ. Τίποτα· προσεύχομαι.

ΓΙΟΥΛΙΑ. Δὲν πιστεύεις καὶ σὺ τὰ λόγια σου,
δυστυχημένε!....

ΤΑΣΟΥΛΑ. Κώστα, ἀκούς;
ΚΩΣΤΑΣ. Τί ἔχεις;
ΤΑΣΟΥΛΑ. 'Έτριξε τὸ τζάμι, Κώστα....

ΚΩΣΤΑΣ. Ναί, ἔτριξε τὸ τζάμι.
ΤΑΣΟΥΛΑ. Τί θὰ γένει, Θέ μου τί θὰ γένει!...

ΚΩΣΤΑΣ. Κάνε τὸ σταυρό σου.
ΤΑΣΟΥΛΑ. Τί πρέπει ἄλλο νὰ κάνω;

ΚΩΣΤΑΣ. Κάνε καὶ μετάνοιες.
ΤΑΣΟΥΛΑ. Θὰ φοβηθεῖ ἡ κυρία, Κώστα.

ΚΩΣΤΑΣ. Κάνε μὲς τὸ νοῦ σου τὶς μετάνοιες
καὶ δάγκανε τὴ γλώσσα σου.

ΤΑΣΟΥΛΑ. Γιὰτι νὰ δαγκάνω τὴ γλώσσα μου;
ΚΩΣΤΑΣ. Γιὰ ν' ἀποφύγουμε τὸ κακό.

ΤΑΣΟΥΛΑ. 'Ανατρίχιασα... Τὸ τζάμι ἔτριξε πάλι!
ΚΩΣΤΑΣ. Τὸ πρόσωπο τοῦ κυρίου σκοτείνιασε.

(Παύση. 'Ο Μάνος περιχύνεται ἀπὸ ἴδρω· ση-
κώνεται καὶ σπᾶνει τὸ τζάμι).

ΤΑΣΟΥΛΑ. 'Εσπασε ὁ κύριος τὸ τζάμι!
ΚΩΣΤΑΣ. Θαρρεῖς πὸς μετανοιώνει γι' αὐτὸ
ποὺ ἔκανε.

ΤΑΣΟΥΛΑ. Γιὰτι ἔσπασε ὁ κύριος τὸ τζάμι; νὰ
τῶνε ρωτήσω;

ΚΩΣΤΑΣ. Θὰ θυμώσει ἂν τότε μιλῆσεις προ-
εἶχου μονάχα.

ΤΑΣΟΥΛΑ. Θέ μου, Λυρωτή μου!
ΚΩΣΤΑΣ. 'Αμήν!

ΤΑΣΟΥΛΑ. Γιὰτι τῶσπασε;
ΚΩΣΤΑΣ. Γιὰτι δὲ μπορούσε νὰ δαγκάσει τὴ
γλώσσα του....

ΤΑΣΟΥΛΑ. 'Εσὺ Χριστέ, ποὺ ἀπὸ τὸν Πατέρα
στάληθηκες, λύτρωσέ μας!

ΚΩΣΤΑΣ. 'Εσὺ, ποὺ στὸν Πατέρα, πορεύεσαι,
Σωτήρα, ὀδήγησέ μας!

('Όλοι πιά ἔχουν ἀποίσκιωθεῖ).

ΓΙΟΥΛΙΑ (παρὰλυμένη). Κι ὅλο πιδὸ βαθεῖα,
θαρρεῖς, κοιμᾶμαι... Καὶ τὸ σκοτάδι ὅλο καὶ πιδὸ πη-
χτὸ γίνεται....

ΜΑΝΟΣ (μιλᾷ χωρὶς νὰ βγάνει φωνή).
ΓΙΟΥΛΙΑ. Κάτι πιπιλᾷ τὸ μυαλό μου ...

ΜΑΝΟΣ. (Τὰ ἴδια).
ΓΙΟΥΛΙΑ. Δὲ μιλᾷς, Μάνο!

ΜΑΝΟΣ. Μιλῶ μὰ δὲ μπορεῖς νὰ μ' ἀκούσεις.
ΓΙΟΥΛΙΑ. Τὰ λόγια σου δὲ φτάνουν ὡς ταῦ-
τά μου.. Μονάχα τὸ ρωλόι ἀκούω νὰ σημαίνει τὴν

ῶρα.. Μάνο! ἀκούς; ἀκου τὸ ρωλόι πῶς χτυπάει!...

('Ένα ρωλόι σημαίνει ἀργὰ δώδεκα χτύπους).
ΜΑΝΟΣ (μὲ τρόμο). 'Όχι, ὄχι, ὄχι!

ΓΙΟΥΛΙΑ. Μάνο, φοβᾶμαι, φοβᾶμαι!
ΜΑΝΟΣ. 'Όχι, μικρούλα μου, μὴ φεύγεις, μεῖ-
νε κοντά μου!

ΓΙΟΥΛΙΑ. Μάνο, φοβᾶμαι, σοῦ λέγω, προστά-
τεψέ με!

ΜΑΝΟΣ. 'Όχι, ἀκόμα, ὄχι ἀκόμα!

('Θόρυβος κόσμου ἀκούγεται ἀπὸ μακριὰ ποὺ δ-
λοένα πλησιάζει.—'Η Γιούλια σηκώνεται ἀπάνω σὰ
φάντασμα· κοιτάζει ἐδῶ κ' ἐκεῖ φοβισμένη· κάνει

λίγα βήματα σαστισμένη πρὸς τὸ μέρος ποὺ εἶτανε
τὸ νεκρὸ παιδί· πέφτει στὴ μέση τῆς σιγῆς μπρό-
μυτα).

ΓΙΟΥΛΙΑ. Τὸ παιδί μου! Θέλω τὸ παιδί μου!
('Απὸ μακριὰ ἀκούονται καμπάνες. 'Ο θόρυβος
τοῦ λαοῦ πληθαίνει· ἀκούονται φωνὲς δυσδιάκριτες.

'Όλοι πετιοῦνται ἀπάνω σαστισμένοι).

ΤΑΣΟΥΛΑ. Οἱ καμπάνες!

ΓΙΟΥΛΙΑ. Τὸ παιδί μου!

ΚΩΣΤΑΣ. Ζαλίζουμαι!

ΜΑΝΟΣ. Γιούλια μου!

ΦΩΝΕΣ (ἀπὸ τὸ δρόμο). Ξυπνάτε! Ξυπνάτε!

(Τρομερὴ ἀνησυχία. 'Όλοι κάνουνε σὰ νὰ ξυ-
πνοῦν ἀπὸ τὸν ὕπνο· κάποια διάμεση κατάσταση ἀ-
νάμεσα ὕπνου καὶ ξύπνου· δὲ νοιώθει κανεὶς τί γί-
νεται. 'Ο θόρυβος αὐξάνει ὑπερβολικά. 'Ακούονται

φωνές: «Φωτιά! φωτιά! νερό! Ξυπνάτε! καιγόσα-
στε!» Κάτω στὸ δρόμο σέρνονται τὰ μᾶξια τῶν πυ-
ροσβεστῶν. 'Ακούονται νὰ σπᾶνε οἱ δὲξώπορτες. 'Απὸ
τὰ παράθυρα φαίνονται νὰ λάμπουν τάντικρινὰ τὰ
σπίτια ἀπὸ τὶς φλόγες τοῦ καιγόμενου σπιτιοῦ. 'Απὸ
τὶς λάμπες αὐτὲς φωτίζονται καὶ οἱ οἰκίες ποὺ κί-
νοῦνται ἀπάνω στὴ σιγῆ καὶ φαίνονται νὰ παίρ-
νουνε σάρκα κι ὀστά· Πυροσβέστες ὀρμολνε στὴ σιγ-
νὴ ἀπὸ τὴν πόρτα κι ἀπὸ τὰ παράθυρα).

ΕΝΑΣ ΠΥΡΟΣΒΕΣΤΗΣ. Στὸ διάβολο νὰ πᾶτε! Θὰ κάψτε τὸν κόσμο!

ΑΛΛΟΣ. Καιγόμαστε! Ξυπνάτε!

ΦΩΝΕΣ (ἀπὸ τὸ δρόμο). Φωτιά! σωθῆτε! σωθῆτε! βοήθεια! νερό!

(Οἱ πυροσβέστες ρήχνουνε μὲ τοὺς σωλῆνες νερὸ ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα καὶ πρὸς τὰ κάτω).

ΤΑΣΟΥΛΑ. Καιγόμαστε! βοήθεια! σώστε μας!

ΚΩΣΤΑΣ. (Κοιτάζει ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα καὶ πρὸς τὰ κάτω ἐπιμόνα). Εἶναι τὸ κατώγι πὺν βάλουμε τὸ νεκρὸ παιδί! Ἡ λαμπάδα! ἡ λαμπάδα! (Βγαίνει μὲ ὄρμη).

ΓΙΟΥΛΙΑ (ξετρελλαμένη κι ἀγριοπῆ). Τὸ παιδί μου, τὸ παιδί μου! (Ὅρμᾷ ἔξω).

ΜΑΝΟΣ. (Τὴν ἀκολουθᾷ). Γιούλια! στάσου, μὴ φεύγεις! Εἶναι σκοτάδι ἀπ' αὐτοῦ! Ἔλ' ἀπὸ δῶ, μικρὴ μου Γιούλια! ἀπὸ δῶ! (Ὅρμᾷ κι αὐτὸς ἔξω).

ΤΑΣΟΥΛΑ (τρέμει). Φοβᾶμαι! σώστε με! μὴ μ' ἀφίνετε!

ΕΝΑΣ ΠΥΡΟΣΒΕΣΤΗΣ. Φύγε ἀπ' αὐτοῦ! φύγε ἀπὸ τὴν πόρτα!

ΑΛΛΟΣ. Ἀπὸ τὸ πυράθυρο! Φέρτε σκάλες!

ΚΩΣΤΑΣ (μπαίνει μέσα μαυρισμένος, καψαλισμένος). Τὴν εἶδα! Τὴν εἶδα!

ΤΑΣΟΥΛΑ. Τί εἶταν;

ΚΩΣΤΑΣ. Ἡ γάτα, ἡ γάτα.... Ὀλόμαυρη μὲ μάτια φλογισμένα....

ΤΑΣΟΥΛΑ. Ποῦ εἶταν;

ΚΩΣΤΑΣ. Τὴν εἶδα πὺν ἔβγαυε ἀπὸ τὸ κατώγι κ' ἔφευγε πρὸς τὴ νύχτα....

ΕΝΑΣ ΠΥΡΟΣΒΕΣΤΗΣ. Βάρδα! ἔχετε τὸ νοῦ σας!

ΚΩΣΤΑΣ. Ἡ ἴδια, ἡ κατὰμαυρη. Τὸ κακὸ Στοιχειὸ τοῦ σπιτιοῦ....

ΕΝΑΣ ΠΥΡΟΣΒΕΣΤΗΣ (ἠχηρὰ καὶ τραγουδιστὰ). Ἀσασούσου!

ΚΩΣΤΑΣ. Ὁ Καταραμένος. Ἐρριξε τὴ λαμπάδα πὰ στὸ μπαλσαμωμένο παιδί....

ΤΑΣΟΥΛΑ. Τὸ παιδί;

ΚΩΣΤΑΣ. Πῆρε φωτιά ἀμέσως. Χάθηκε, ἔσβυσε, ἔγινε καπνός....

ΤΑΣΟΥΛΑ (ἀφηρημένα). Ὑστερα τὸ κατώγι....

(Ἀκούγεται κρότος σκεπῆς πὺν γκρεμίζεται).

ΚΩΣΤΑΣ. Τώρα τὸ σπῆτι....

(Κανεὶς δὲν ἀναφέρει τίποτα γιὰ τὸ γερο-καπνοῦ σὰ νὰ νοιώθουν ὅλοι τους τί ἀπόγινε).

ΕΝΑΣ ΠΥΡΟΣΒΕΣΤΗΣ (πρὸς τὰ κάτω). Τὸπο, τόπο! Νερὸ δεξιά!

ΤΑΣΟΥΛΑ. Τί θὰ γίνουμε, Θεέ μου, τί θὰ γίνουμε!

(Ὁ θόρυβος ἀρχίζει ἀνεπαίσθητα νὰ λιγοστεύει ὡς πὺν σβῆνει διότλητα).

ΚΩΣΤΑΣ. (Στὸ παράθυρο τοῦ δρόμου). Κοίτα, κοίτα ἐκεῖ κάτω πὺν φεύγουν!

ΤΑΣΟΥΛΑ. Ἡ κυρία!...

ΚΩΣΤΑΣ. Κι ὁ κύριος μαζί της τὴν ἀκολουθεῖ ἀπελπισμένος

ΤΑΣΟΥΛΑ (τόνε σέρνει). Πᾶμε, πᾶμε κ' ἐμεῖς!..

ΚΩΣΤΑΣ. Στάσου! ποῦ πᾶς; Δὲ βλέπεις πὺν

τρέχουν; Ἐχασαν τὸ δρόμο τους. Εἶναι σὰν τρελλοί! εἶναι τρελλοί.

ΤΑΣΟΥΛΑ. Τί γλήγορα πὺν φεύγει ἡ κυρία! Ἀφίνει πίσω της τὸν κύριο.... Γιατί τὸν ἀφῆσε πίσω;

ΚΩΣΤΑΣ. Φεύγει σὰν τὸν ἀνεμο. Φεύγει χωρὶς νὰ τὸ θέλει ὁ κύριος δὲ μπορεῖ νὰ τὴ συγκρατήσῃ. Μόλις βασιτεύει κ' ἐκεῖνος....

ΤΑΣΟΥΛΑ. Κοίτα, κοίτα! Ὁ κύριος τῆς φωνάζει....

ΚΩΣΤΑΣ. Τῆς λέει νὰ σταθεῖ τῆς λέει νὰ γυρίσει πίσω πρὸς τὸ φῶς....

ΤΑΣΟΥΛΑ. Σὲ ποῖο φῶς;

ΚΩΣΤΑΣ. Ὁ κύριος νομίζει πὺν θὰ ξαναβρεῖ τὸ δρόμο στὸ φῶς τῆς πυρκαϊᾶς.

ΤΑΣΟΥΛΑ. ὦ Θεέ μου, τί θὰ γένει!....

ΚΩΣΤΑΣ. Ἡ κυρία φεύγει.... φεύγει πρὸς τὴ νύχτα....

ΤΑΣΟΥΛΑ. Ὁ κύριος δὲν προχωρεῖ πιά!...

ΚΩΣΤΑΣ. Βασιτεύει σὰν ἀντρας ὑποφέρει μὰ δὲν τὴν ἀκολουθᾷ. Μπράβο του, μπράβο του!

ΤΑΣΟΥΛΑ. Ἡ κυρία πὺν εἶναι; δὲν τῆνε βλέπω πιά....

ΚΩΣΤΑΣ. Μόλις κ' ἐγὼ τὴ διακρίνω σὰν ἴσκιος σαλεύει μὲς τὸ σκοτάδι.

ΤΑΣΟΥΛΑ. Ποῦ εἶναι; ποῦ εἶναι; Ἀχ, Θεέ μου!

ΚΩΣΤΑΣ. Στάθηκε.... Τρέμει σὰ νὰ βρισκεται μπροστὰ σὲ γκρεμὸ.... Τρέμει δάκρυη σὰν ἴσκιος φύλλου.... Κάνει νὰ μιλήσῃ καὶ δὲ μπορεῖ.... Ἀχ, πόσο ὑποφέρει, Θεέ μου, πόσο ὑποφέρει!....

ΤΑΣΟΥΛΑ. Δὲ βλέπω τίποτα, δὲ βλέπω τίποτα.... Δὲν ξέρω τί νὰ κάνω. ..

ΚΩΣΤΑΣ. Κι ὁ κύριος ἀπὸ μακριὰ ὅλο καὶ τῆνε φωνάζει.... Κάνει σὰν παιδάκι πὺν θέλει νὰ πιάσῃ τις τρεμάμενες ἀναλαμπὲς τοῦ καθρέφτη... Ἐπῆσε κάτω στὰ γόνατα σὰ νὰ προσεύχεται ἢ σὰ νὰ σέρνεται καταγῆς. Καὶ κλαίει, κλαίει, κλαίει!.... Ὅλο κλαίει μ' ἓνα παραπονιαρὶο κλάμμα σὰ σκυλὶ πὺν ἀλυχταί μὲς τὴ νύχτα....

ΤΑΣΟΥΛΑ. Δὲ βλέπω τίποτα, δὲν ἀκούω τίποτα.... Θέλω κ' ἐγὼ νὰ κλάψω καὶ δὲ μπορῶ....

ΚΩΣΤΑΣ. ὦ, ἡ κυρία πόσο μόρφηνε τώρα, πόσο μόρφηνε! Ἐπῆσε πιά νὰ κλαίει.... Δὲν κλαίει πιά κανέναν.... Σάπασαν ὅλα δὲν ἀκούεται πιά τίποτα, τίποτα....

ΤΑΣΟΥΛΑ. Φοβᾶμαι!

ΚΩΣΤΑΣ. Σῶπα, Τασούλα, σῶπα τώρα.... Ἡ σιωπὴ γέμισε ὅλον τὸν κόσμο.... Μοιάζει μὲ συγκρατημένη καταγιῶδα.... Ταῦτιά μου βουζζουνε... φοβᾶμαι πὺν κἀνὶ θὰ γένει.... Μὴν κουνιέσαι.... σῶπα....

(Παύση.— Ἐξαφνα, σὰ βροντὴ πὺν τὸ τέλος τῆς χάνεται μὲς τὴ βουὴ τῆς ξαφνικῆς καταγιῶδας, ἀκούγεται ἀπὸ μακριὰ ἓνα γέλιο τρελλὸ καὶ ὀδυνηρὸ τῆς Γιούλιας— καὶ σβῆνει μὲς τὸ θόρυβο τῆς πυρκαϊᾶς πὺν ξαναρχίζει ἀπὸτόμος).

ΚΩΣΤΑΣ (μὲ ἀπόγνωση). Πᾶει, τέλειωσε....

ΤΑΣΟΥΛΑ (ἀρπάζοντας τὸ χέρι τοῦ Κώστα). Τί εἶτανε, Θεέ μου!....

ΚΩΣΤΑΣ. Ἡ κυρία πὺν τρελλάθηκε....

ΤΑΣΟΥΛΑ. Κώστα πὺν εἶναι; τί ἀπόγινε;

ΚΩΣΤΑΣ. Δὲν τήνε βλέπω πιά... Χάθηκε μὲς τὸ πηχτὸ σκοτιάδι...

ΕΝΑΣ ΠΥΡΟΣΒΕΣΤΗΣ. Σωθῆτε, σωθῆτε!

ΚΩΣΤΑΣ. (Τήνε παίρνει ἀπὸ τὸ χέρι). "Ἐλα ἀπὸ δῶ ἔμεις· ἀπὸ τὸ παράθυρο. (Πρὸς τὰ κάτω). Σκάλες! βάλτε τὶς σκάλες!

(Πέφτει ἡ στέγη).

ΕΝΑΣ ΠΥΡΟΣΒΕΣΤΗΣ. (Παύοντας νὰ πετᾷ νερό). Οὐ! χαλασμός! Ἄπὸ παντοῦ γκρεμίζεται τὸ σπίτι... Πάει καταστράφηκε ὅλο. "Α, τί φλόγες! Νερό! νερό! (Ξαναρχίζει νὰ πετᾷ νερό).

ΑΛΛΟΣ. (Ἄπὸ κάτω ὑπόκωφα καὶ μυστηριώδικα βοώντας). "Αοσούσου!...

(Ἡ σκηνὴ ὀλοκάθαρα πιά φωτίζεται ἀπὸ τὶς φλόγες).

ΜΙΑΤΟΣ ΚΟΥΝΤΟΥΡΑΣ

ΤΑ ΚΙΟΝΟΚΡΑΝΑ ΣΥΝΤΡΙΜΙΑ

Τ' Ἄλφα καὶ τ' Ὠμέγα.

Τὸ Χάος. Τ' Ἄμορφο Μηδενικό. Ὀνειρο τρελοῦ σὲ ραϊσμένους καθρέφτες.

Κ' ὄστερα ἡ Δύναμη νὰν τὸ μορφώση σ' ἕναν τύπον Ἀρμονίας.

Ἄπ' τὸ Ἐνα τὰ Χλῖα—σὰν ἀπ' τὸ λευκὸ φῶς τὰ ἑπτὰ χρώματα.

Ἡ Σύλληψη, τ' ἀνατρέχιασμα τῆς Κίνησης, τὸ ἔμβρυο Ζωῆ. Ἀρχινᾶνε οἱ κύκλοι καὶ τὰ μεταγυρίσματα, σὰ στήν ἄκρη σφεντόνας. Οἱ Ἥλιοι.

Σὰν μπουμπούκια σκάζουν οἱ Ἥλιοι.

Ἡ Ζέστα, καὶ πυρώνει. Σαλεύει τὸ πρῶτο σκουλήκι. Ὁ Ἄντρας κ' ἡ Γυναίκα—καὶ τὸ παραμιλητὸ τῆς Σάρκας.

Οἱ Γενιές: μιὰ πάνου στήν ἄλλη, σὰν τρεχοῦμενο νερό, καὶ σὰν ἀραχνοκλωστές.

Κοινωνία. Θεὸς καὶ Βασιλιάς.

Ἡ Σκέψη, τὸ Τραγοῦδι, καὶ τὸ γοερὸ «Γιατί» Ἀνηφοριές, Πικράδες, τὰ Σκοντάμματα. Τὸ Ἐγώ.

Οἱ Χαρές, τὰ ὄραϊα μάτια, τὰ ὄραϊα τὰ μάτια.

Ἡ Τέχνη. Ἐνα τάνυσμα τοῦ «εἶναι»—σὰν τόξου τάνυσμα. Ἀμαρτίες, Τρόμοι, σκληράδες. Οἱ Ἀλλοφροσύνες. Τὸ φαρμάκι μὲς τὶς κοῦπες.

Ὁ ἄφραστός Ἐρχομός, ἡ Ἀπολύτρωση—σὰν εἶδος μορφίνα.

Ὁ Ὑπνος...

Ἡ Λαμπάδα.

Χλωμὸ κρινάκι. Οἱ ἀνομίες σὲ τέλεψαν: κ' οἱ

ἀνομίες, στὰ δικά μου μάτια, σ' ἔχουν ἐξαγιάσει, ὡ πόσο χλωμὸ κρινάκι.

Νὰ σοῦ πῶ τὴ μαύρη ἀλήθεια;

Ψές, τὴ νύχτα, σὰν καθόμαστε μαζὺ στὴ μπουραρία, πλάϊ πλάϊ, μίσο ἀπ' τὰ στενὰ τὰ ρουχαλᾶκια, τὸ χιλιοδομένο στοχαζόμενα κορμάκι,—κ' ἕνα κλάμμα μούρχοταν, ἔτσι, γιὰ μιὰν ἱερότη.

Τὸ ἔτσι—καθὼς εἶναι—καμένο ἀπ' τὸ δαυλὸ τῆς Ἀπόλαψης,—τόκανε, λές, ἡ Ἀμαρτία, μὲ τὴ φλόγα τῆς, ἱερό.

Καὶ μιὰν Εὐλάβεια μαραίνει τὸ δικό μου Πόθο.

ὦ! χιλισκοτωμένο, χιλιοδομένο, καὶ χωρὶς τιμὴ, τᾶσπρο χλωμὸ κρινάκι...

Ὀνειροπαρμένος.

Ποθολυμένη μου ἡ Ψυχὴ.

Θυμάται τοὺς Καιροὺς ὅπου δὲν εἶτανε ποτὶς.

Πλανέματα σὲ θλιβερὰ φεγγάρια τοῦ χινόπωρου (πότε, καὶ ποιά φεγγάρια;)

Κι' ὄσα λογάκια δὲν τάειπε, κι' ὄσα ἄχειλια δὲν τὰ φίλησε.

Παῖδι ἐγώ: διαδαίναμεν (ἐγὼ καὶ ποιός;) στρατὶ στρατὶ, κάτου ἀπ' τὰ πηχτὰ φύλλα. Τὸ νερὸ ἀνάβρυξε μὲς ἀπὸ γοῦρνες, κ' οἱ ἀνέμοι τρογυρνοῦσαν μὲς ἀπὸ δέντρα, σὰ βιολιά. Ὁ μαρμαρωμένος Σάτυρος, ἀπαντικρῶ, μὲ τὸ σκιστὸ ἀπ' τὰ γέλοια στόμα. Μὲς τὰ φύλλα (τοῦφες) σαλέμματα καὶ θροῖσματα. Κι' ὁ καημὸς ὁ ἀνομολόγητος τῆς Ἀγάπης.

(Ὅμως ποῖο στρατὶ καὶ ποιά δέντρα; Ποῦ τὸ νερὸ κ' οἱ ἀνέμοι, ὁ Σάτυρος καὶ τὰ θροῖσματα;

Ποτὲς αὐτὰ δὲν εἶτανε—καὶ δὲν ἐγένηκαν ποτὲς. Μήτε Παῖδι ἐγώ).

Διάμεσο.

Κ' ἤθελα νὰ κάνω κάτι, ὅπου νὰ μὴν τὸ κάνης Σὺ, κι' οὔτε ποτὶ Σου νὰν τὸ κάνης, Ὅποιος κι' ἂν εἶσαι.

Νᾶειναι μέσα μευ ἡ Ψυχὴ τῶν Ὀλων, τ' Ἀρνοῦ καὶ τοῦ Φειδιοῦ ἡ Ψυχὴ.

Καὶ Κεῖνοῦ, ποῦ, γιὰ δικιά του Ἀπόλαψη, τὸ μαχαίρι κόκκινο τὸ βᾶφει.

Ἀκουαρέλλα.

Τοσιδούλα εἶταν ὥσαμε τὰ ψέ: ὅμως τώρα, λέει, τὰ πράματα ψηλώσαν: Ἐγινε κυρὰ-κοκκῶνα, καὶ τήνε λένε «δεσποινίς». Τὰ φουστάνια μακρῶναν καὶ κοντήναν τὰ μαλλιά.

Μιλᾶει κουτὰ καὶ μετρημένα, — σὰ νὰ λαγᾶρι-

ζεν άργά μές τὸ μυαλὸ τὸ τ' εἶναι πρέπο γιά νά εἶπῃ.

Δίνει τὸ χέρι — τὸ χεράκι — καλόσυνα καὶ μαλακά, μὰ καὶ πιδ γλήγορα τὸ τραβάει, κοκκινίζοντας ἴσαμε τ' αὐτιά, ἃ λάχῃ καὶ ξεχαστῇ στὸ χεροσφιζιμο.

Οἱ κοῦκλες κοίτουνται μές τὸ ντουλάπι ἀλησιμονημένες, καὶ δὲν παραπονιοῦνται. Κλεισμένα εἶναι τὰ μάτια τους. Τώρα ψάχουμε γιά Γαμπρό.

Κι' ἄμα Τόνε βροῦμε δὲ θὰν Τοῦ εἶποῦμε, βέβαια, πῶς, σὰ βρῆ τὸν κομμὸ μισανοιχτό, μές τὸ βάζο τοῦ γλυκοῦ βουτάει ἀκόμα τὸ κουτάλι τῆς σούπας, — καὶ πῶς, — μές τὸ κορμάκι τῆς Γυναίκας, τὸ ἐρωτόπαθο καὶ λαγαρόν, ὅπου τραντάζει τὸ κρεβάτι, — ἡ Παιδούλα ἀκόμα, ἡ Παιδούλα ἐλτέλα, δὲν εἶναι πεθαμένη.

Φῶς ἐκ τῶν ἔνδον.

'Εσεῖς—ὅπου λέμε τόσα πράματα — καθιστοὶ κι' ἀραδαριά, οἱ Φίλοι κ' οἱ Ὀχτροί — ὅπου λέμε τόσα πράματα—νὰν τὸ ἤξέρατε τὸ τί σφαλνῶ Ἐγώ, μές στὰ δικά μου βύθη· τὸ Καλὸ καὶ τὸ Κακό.

'Εσεῖς οἱ Φίλοι—νὰν τὸ ἤξέρατε, κι' ἀκόμα πλιὸ θὰ μ' ἀγαπούσατε.

Κ' Ἐσεῖς—οἱ Ὀχτροί—κι' ἀκόμα πλιὸ θὰ μ' ὀχτρεύσατε.

Τόσο Καλὸ—ποῦ κ' Ἐσεῖς, οἱ Ὀχτροί, μπόρει νὰ μ' ἀγαπήστε, τόσο Κακό — ποῦ κ' Ἐσεῖς, οἱ Φίλοι, μπόρει νὰ μ' ὀχτρεύσατε.

'Αληθινά, μπόρει καὶ νὰ μ' ὀχτρεύσατε.

Ὁ ἥλιος, πέφτοντας.

Βρέχει ὄξω σγαλινά—καὶ τὰ τζάμια εἶναι γιομάτα δάκρυα.

Μισοσκοτεινιά χυμένη μές στὴν κάμαρη, σὰν κακὸ πουλί. Ὁ Οὐρανὸς — τυφλὸς μαντώας ἀνέλπιδος.

Δὲ μιᾶνε. Ὀλοῦθε ἡ Σιωπή.

Τὰ σπῖτια, μές στὴ θαμπάδα, μὲ τὰ γυαλιώτερα κι' ἐλόλαμπα κεραμῖδια, δειχνοῦνται—ἰππότες τρανοὶ κατάφραχτοι, μὲ τὰ δλόρθα κράνη.

'Αλλά, κάλε, εἶναι σὰν τυλιμμένα μὲ τάσημένα λέπια.

Τὰ σπαθιά — μές στὴν ὀπλοθήκη τοῦ Πατέρα μου, κοιμᾶνται ὑπνο χλωμό. (Μὲ μιὰ γλήγορον Ἄσπραπῆ, ἀντιφεγγισμένη κ' ἐρχόμενη ἀπὸ μακριά, κάπου καὶ ποῦ, ντύνουνται οἱ κόψες τους: σὰ νὰ περνᾶν φιλοδοξίες μές στὸ βαθύ τους ὑπνο.)

Μοναχός, καὶ δὲ μιᾶω.

Τὸ κεφάλι στὸ χέρι ἀπακκουμπάω.

Ἡ βροχὴ περνάει σκυφτά, σὰν κυρούλα ποὺ κλαίει.

Καὶ κάπου ἐκεῖ, κατὰ τὴ δύση, τὰ νέφια σκίζονται μονομιᾶς, τραγικά, ἀπάνω μπουκέτο ρομφαῖες τοῦ μελλοθάνατου Ἡλίου, — ποὺ μαραίνεται ὀλάπαλο, σὰ νεκρὴ βεντάλλια.

ΝΑΠΟΛΕΩΝ ΛΑΠΑΘΙΩΤΗΣ

ΑΦΙΕΡΩΜΑΤΑ

ΣΤΟ ΣΥΝΟΔΗ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

καθηγητῆ στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Ὀδησῶς

Μὲ ἀπολλώνιο ἓνα στίχο μου θάθελα τὴ φιλία σου, Συνόδη, νὰ ψάλλω.
Τὴν κακία—θυμᾶσαι;—ξεφεύγοντας ποὺ ἀσκημίζει τὸν ὄριο μας τόπο,

Πρὸς τίς χώρες τοῦ Νότου πλανιόμουνα στὴν ψυχὴ μ' ἓναν τάφο ἀκέραιο...
μὰ στὴν ὥρα τὴν κρίσιμη πρόβαλε ἡ ὀλύμπια μορφή σου μπροστά μου.

Τῆς Φιλίας τὴν Κρήνη Ἐσὺ μοῦ ἀνοῖξες, καὶ στὴ φούχτα σου μοῦ ὄδωκες κ' ἦπια τὴν οὐράνια στοργή σου, ποὺ δρόσισε τὴ ζωὴ μου, ξανὰ γιά ν' ἀνθίσει.

Καὶ γιά τοῦτο, ἂν ἡ Μοῦσα ἓνα δάφνιο μοῦ φυλά γιά μιὰ μέρα στεφάνι, μὲ συγκίνηση ἱερὴ τὸ τρισέβαστο, θὰ στολίσω μ' ἐκεῖό, μέτωπό σου.

1912

ΣΩΤΗΡΗΣ ΣΚΙΠΗΣ

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΙΔΑ — «Ὅσοι ζωντανοὶ» δρ. 2 (γιά τὸ ἐξωτερικὸ φρ. 2,25).

Γ. Ν. ΑΒΑΖΟΥ (Judas Errant) «Ἀγκάθια καὶ τρεβόλοι» δρ. 1 (γιά τὸ ἐξωτερικὸ, φρ. 125).

OSCAR WILDE — «DE PROFUNDIS» μετάφρ. Ἄλεξ. Μαρπουτζόγλου δρ. 2 (γιά τὸ ἐξωτερικὸ φρ. 2,25).

VERNON LEE — «Ἡ Ἀριάδνη στὴ Μάντουα», δρᾶμα σὲ πέντε πράξεις (μετάφραση Στέφ. Πάργα) δρ. 1 (γιά τὸ ἐξωτερ. φρ. 1,25).

ΑΓΡΑΣ ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ «Ἡ μουσικὴ διὰ τῶν αἰώνων» λεφ. 50.

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΣΑΒΑΤΟ

Ίδιοκτήτης: Δ. Π. ΤΑΪΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΔΡΟΜΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ, άρ. 4, ΑΘΗΝΑ

Συντρομή χρονιάτικη: Για την Ελλάδα και την Κρήτη δρ. 10. Για το εξωτερικό φρ. χρ. 12,50.—Για τις έπαρχίες δεχόμαστε και τρίμηνες συντρομές (1 δρ την τρίμηνα).—Κανένας δὲ γράφεται συντρομητής ἢ δὲν προπληρώσει τὴν συντρομή του.

20 λεπτά τὸ φύλλο.—Τὰ περσομένα φύλλα πουλιούνται στὸ γραφεῖο μας διπλῆ τιμῆ.

Βρίσκεται στὴν Ἀθήνα σ' ὅλα τὰ κιάσκια, καὶ στὶς έπαρχίες σ' ὅλα τὰ πραχτορεῖα τῶν Ἐφημερίδων.

ΔΥΟ ΕΚΛΟΓΕΣ

Ύστερα ἀπὸ τὶς ἐκλογές στὴν Ἑλλάδα πὺ κάτι σήμαιναν, ἔχουμε τὶς ἐκλογές στὴν Τουρκία πὺ κι αὐτὲς κάτι σημαίνουν.

Στὴν Ἑλλάδα ὅλος ὁ κόσμος ξέρει πὺς οἱ ἐκλογές αὐτὲς ἐσύντριψαν τὰ «παλιὰ κόμματα» χτυπώντας τὰ κεφάλια τῶν κομματάρχῶν, ὅσοι δὲ θέλησαν, δὲν μπόρεσαν ἢ δὲν πρόφτασαν νὰ πάνε μὲ τὸ νέο κόμμα τὸ «φιλελεύτερο». Τί κιὰν βγήκανε βουλευτὲς ὁ Ζαΐμης, ὁ Μαυρομιχάλης, ὁ Θεοτόκης; Αὐτοὶ σὰν κοῦκοὶ ἀπόμειναν, χωρὶς χέρια καὶ ποδάρια. Οἱ κομματάρχες τους, εἴτε ἀπὸ τζάκια τοπικὰ εἴτε ἀπὸ λαϊκὰ στρώματα βγαλμένοι, πνιγήκανε στοὺς μαύρους ψήφους. Καὶ ὁ Ράλλης ὁ ἴδιος ἀπότυχε. Οἱ ἐκλογές λοιπὸν εἶχαν σημασία γιατί ἦταν σηκωμὸς ἐπίσημος τοῦ λαοῦ ἐνάντια στοὺς κοτζαμπασήδες τῶν κομμάτων, καὶ στὰ τζάκια πὺ τσιφλίκι τους γύρευαν νὰ κάμουν τὴν ἐξουσία, ἀδιάφορο ἂν τὰ φυντάνια τους ἦταν ἀξία ἢ ἀνάξια.

Ἐΐχαν ἀκόμα σημασία γιατί μὰς φανερόνονται σὰν τὸ πρῶτο δυνατό χτύπημα τοῦ κόσμου τῶν γραμματισμένων πὺ σχεδὸν ὅλοι τους καταγίνονται μὲ βυζαντισμούς, ραδιουργίες, συκοφαντίες, συναλλαγές, βρισιές, ψευτιές, σχολαστικισμούς (ἐφημεριδογράφοι, δασκάλοι, καθηγητὲς ἑλληνικῶν γραμμάτων, κομματάρχες δικηγοράκοι, γιαιτροῦδάκια, ἀξιωματούχοια καὶ μεγαλόσχημοι στρατιωτικὸι καὶ πολιτικοί). Οἱ ἀγράμματοι, ὁ λαός, ἔβαλε τὰ γυαλιὰ

στοὺς γραμματισμένους, ἔδειξε πὺς, ὅσο καὶ νὰ ξελαρυγγίζονται, δὲν τοὺς προσέχουν πὰ καθόλου, τοὺς γράφουν στὰ παλιά τους τὰ παπούτσια. Γι' αὐτὸ καὶ τοῦτοι, πὺ πρώτη φορὰ χαντακόνονται, φωνάζουν τώρα κουνώντας γεροντικὰ καὶ λυπητερὰ τὸ κεφάλι: «Ὁ λαὸς αὐτὸς πάει κατὰ διαθόλου ἀφροῦ δὲ μὰς θέλει πὰ ἐμὰς», ἐνῶ ἴσια ἴσια ὁ λαὸς αὐτὸς πάει κατὰ τὸ λυτρωμὸ του, ἐπειδὴ ἀκριβῶς δὲν τοὺς θέλει πὰ αὐτοὺς—λυτρωμὸ ἀπὸ τοὺς γραμματισμένους του μὲ τὰ παλιωμένα ξερὰ καὶ σαπισμένα ἰδανικά, καὶ μὲ τὴν ἠθικὴ τους τὴν ξεδιάντροπη. Ὁ λαὸς ξέρει καλλίτερα ἀπ' ὅλους, καὶ ἀπὸ τοὺς πὺ γραμματισμένους, νοιώθει μὲ τὴ μωρωδιὰ μονάχα, τί πρέπει νὰ κάνει, φτάνει νὰ τὸν ἀφήνεις μόνο του χωρὶς νὰ τοῦ σκοτίζεις τὸ μυαλὸ μὲ τὶς φωτισμένες ἰδέες σου καὶ τὰ λόγια σου. Ὁ λαὸς ἐτούτῃ τῇ φορὰ ἀγαναχισμένος ἐπέταξε ἀπὸ πάνω του θεοφάνερα τὴν κηδεμονία τῶν γραμματισμένων, δὲν ἤθελε ἐνδιάμεσα γιὰ νὰ φτάσει ὡς στὸν Κυβερνήτη του, εἴτε τοὺς πολιτικοὺς κοτζαμπασήδες, εἴτε τοὺς γραμματισμένους λογοκόπους.

Καὶ ἐνῶ οἱ γραμματιζούμενοι πὺ γράφουν καὶ τὶς ἐφημερίδες—ἢ λεγόμενη μορφωμένη τάξη, —ἐφαγαν τὴν κατακεφαλιὰ ἀπὸ τὸ λαὸ, κοντὰ στὸ λαὸ καὶ μαζὺ του δούλεψε μιὰ καινούρια τάξη γραμματισμένων, μορφωμένων, τάξη πὺ τώρα σχηματίζεται καὶ ὀργανόναται, οἱ δημοτικιστὲς καὶ οἱ φίλοι τοῦ δημοτικισμοῦ. Ἦτανε φυσικὸ νὰ βρεθοῦν οἱ δημοτικιστὲς σὲ τούτῃ τὴν περίσταση στὸ πλάϊ τοῦ λαοῦ.

Οἱ ἐκλογές στὴν Ἑλλάδα ἀπόδειξαν πὺς ὁ λαὸς, ἀρχίζοντας νὰ νοιώθει βαρειά τὴν τυραννία τῆς μορφωμένης τάξης πὺ ὡς στὰ τώρα τὸν διαφέντευε εἴτε σὰν κομματάρχη εἴτε σὰ λογοκόπος, σηκώθηκε στὸ πόδι, ἐπαναστάτησε καὶ μὴν ἔχοντας ἀκόμα συναίσθηση πὺς σιγὰ σιγὰ σχηματίζεται μιὰ νέα τάξη μορφωμένων, ἢ τάξη τῶν δημοτικιστῶν, προβλέποντας ὡς τόσο πὺς μιὰ τέτοια τάξη καὶ πρέπει καὶ θὰ σχηματιστεῖ κοντὰ καὶ γύρω στὸν Ἐνα πὺ συμπάθησε καὶ θαύμασε καὶ σεβάστηκε γιὰ τὴν ἀνώτερη ἀξία του, ὁ λαὸς μονάχος του ἐνέργησε καὶ ἔδωσε στὸν Ἐναν αὐτὸν ἡρώα του τὴ δύναμη γιὰ νὰ σχηματίσει γύρω του καὶ κοντὰ του τὴ νέα τάξη τῶν μορφωμένων, τῶν διανοητικῶν ἀνθρώπων, πὺ θὰ διαφεντέψει τὸ Ἔθνος στὰ μελλούμενα τὰ χρόνια. Ὁ Ἐνας αὐτὸς εἶναι ὁ Βενιζέλος.

Καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ σημασία καὶ ἡ ἀξία τῶν ἐκλογῶν στὴν Ἑλλάδα.

Ἄς μεταφερθοῦμε τώρα στὴν Τουρκία. Ἐκεῖ τὰ ζητήματα εἶναι πὺ μπλεγμένα καὶ μπερδεμένα

ἐπειδὴς καὶ ἡ σύσταση τοῦ Ὄθωμανικοῦ κράτους εἶναι πολυσύνθετη. Μὰ καὶ καὶ. μπορεί νὰ ξεδιαλύνουμε ἴσως κάποια σημασία τῶν ἐκλογῶν πρὸ ἐσώτερη γιὰ τὸ Ἑλληνικὸ ἔθνος. Ἀπὸ πρωτῆτερινὰ ἄρθρα μου (1) βγαίνει ἴσως καθαρὰ ποῖα εἶναι ἡ θέση τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους μέσα στὸ πολυσύνθετο τούρκικο κράτος, ἀφότου κηρύχτηκε τὸ ὀθωμανικὸ σύνταγμα.

Τὸ «Προοδευτικὸ Κομιτάτο» τῶν Νεότουρκων κληρονόμησε τὴν ἀπολυταρχία τῶν Σουλτάνων. Ἀλλὰ τὰ ἔθνη τῆς Τουρκίας, μόλις γίνηκε σύνταγμα ἐκεῖ πέρα καὶ διάβασαν τὸ «συνταγματικὸ χάρτη», εἰδειξαν πὼς θέλουν, τὰ δικαίωματα καὶ τὴν ὑποχρέωσες πού τοὺς δόθηκαν στὸ χαρτί, νὰ τὰ κάνουν πραγματικά. Τοῦτο δὲν ἄρεσε στοὺς Νεότουρκους πού, μολονότι ἀναγκάστηκαν ἀπὸ τὴν πίεση τῶν Εὐρωπαϊκῶν Ἰστανικῶν νὰ κηρύξουν φιλελεύτερο πολιτεύμα, ἐννοοῦσαν σ' ἀλήθεια νὰ κρατήσουν τὰ φιλελεύτερα δικαιώματα ἀποκλειστικά γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους.

Τὸ Νεοτουρκικὸ φιλελεύτερο κίνημα ἦταν ἐθνικιστικὸ σ' ἀλήθεια, ἀποτέλεσμα τῆς συνείδησης πού ἔλαβαν οἱ Τούρκοι γιὰ τὴν ξεχωριστὴ τους ἐθνικὴ ὑπόστασι. Ὅμως τὰ ἔθνη τῆς Τουρκίας δὲν παίζουν. Κι' αὐτὰ, ποῖα πρωτίτερα καὶ ποῖα σύγκαιρα μὲ τοὺς Τούρκους, ἐσχημάτιζαν ἐθνικὴ συνείδηση ξεχωριστὴ πού πάει νὰ ἀποκρυσταλλωθεῖ. Ὡς καὶ οἱ Μουσουλμάνοι, Ἀραβες, Ἀρβανίτες, Κοῦρδοι, δὲ λέγονται πρὸς Τούρκοι, μήτε θέλουν νὰ εἶναι.

Αὐτοὶ λοιπὸν οἱ μευσουλμανικοὶ λαοὶ ἄρχισαν νὰ δείχνουν πρὸς φανερὰ τὸν ἐθνικισμὸ τους, σκοτώνοντας πότε πότε χριστιανούς (Ἀρμενία, Κουρδιστάν, Ἀρβανιτὴ) καὶ πολεμώντας τὸ Τούρκικο Κράτος (Ἀρβανιτὰ, Ἀρβίλια) μὲ τὸ σκοπὸ νὰ αὐτονομισθοῦν, ἄρχισαν δηλαδὴ νὰ ἔχουν χωριστικὴς τάσεις. Τέτοιες τάσεις μπορεί νὰ βεβαιώσει κανένας πὼς ἔχουν καὶ οἱ Βούλγαροι γιὰ ἓνα μέρος τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης ἔπου οἱ πληθυσμοὶ τους εἶναι πυκνοί.

Στὶς χωριστικὴς τάσεις καὶ στὶς ἐνέργειες τὴς αὐτονομιστικῆς ἀντίθετο εἶναι τὸ πολιτικὸ πρόγραμμα τῶν Ρωμιῶν στὴν Τουρκία, ἔσο καὶ νὰ βρῖσκες στὸ λαὸ μέσα τὸν πόθο πού ἔχουν καὶ οἱ ἄλλοι λαοὶ νὰ ξεφορτωθοῦν ἐλδότελα τὸν Τούρκο. Ὁ Ἑλληνικὸς πληθυσμὸς βρῖσκεται πρὸς συχνὰ καὶ πρὸς ἀνάρια ἐγκαταστημένους στὸ Τούρκικο τὸ κράτος. Ἐδαφινὲς αὐτονομίαι δὲν τοῦ συμφέρε νὰ γυρέψει παρὰ σὲ

ὀρισμένα μόνο μέρη τῆς Τουρκίας (ἔπως, ἄς πούμε, στὰ νησιά καὶ σὲ κάποιες μεριεὲς τῆς Μακεδονίας, τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς Θράκης.) Καὶ μὲ τὸ νὰ μὴν μπορεί νὰ γυρέψει αὐτονομία γιὰ κάθε μιὰ ἀπὸ τὴς ἐπαρχίαις αὐτῆς, προτιμᾷ μὲ τὸ δίκιο του νὰ μὴ γυρέψει καθόλου ἐδαφινὲς αὐτονομίας. Αὐτονομία ὅμως καὶ αὐτοδιοίκηση **ἐθνικὴ** μὲ κέντρο τὸ Πατριαρχεῖο, τὴν ἔχει καὶ θέλει νὰ τὴν κρατήσῃ καὶ νὰ τὴν ἀναπτύξῃ, καὶ νὰ τὴν ταιριάσῃ μὲ τὸ νέο Ὄθωμανικὸ πολιτεύμα. Τὸ Πατριαρχεῖο, καθὼς ξέρεῖ ὁ καθένας, δὲν εἶναι μόνο θρησκευτικὸ κέντρο, εἶναι καὶ πολιτικὸ. Τὰ δυὸ σώματά του (σύνδοκο καὶ ἐθνικὸ μίχτο συμβούλιο) δὲν ἔχουν μέσα μόνο κληρικούς παρὰ καὶ λαϊκοὺς. Τὰ λαϊκὰ στοιχεῖα μποροῦν νὰ ἀγατῆσουν καὶ στὸν ἀριθμὸ καὶ στὰ δικαιώματα καὶ ἀγάλλῃ ἀγάλλῃ νὰ γίνουν **ἐθνικὴ διαίτα**, ὅταν τὴς διαίτες πού κάθε ἔθνος ἔχει στὴν Αὐστρία. Τὰ πολιτικὰ δικαιώματα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, τὰ ἀναγνωρίζῃ τὸ Ἑλληνικὸ ἔθνος καὶ γιὰ τὰ θρησκευτικοπολιτικὰ κέντρα τῶν ἄλλων ἔθνῶν τῆς Τουρκίας, γιὰ τὴν Ἐξαρχία δηλαδὴ τὴ Βουλγάρικη, γιὰ τὰ Ἀρμενικὰ Πατριαρχεῖα καὶ γιὰ τὸ Πατριαρχεῖο τῶν Συροχαλδαίων. Τὸ ἴδιο, ἀναγνωρίζῃ καλὸ γινώμα καὶ τὰ πολιτικὰ δικαιώματα πού τὰ πῆρε τώρα τελευταία μὲ τὸ σπαθὶ του γιὰ τὴν Ἀραβία ὁ Ἰμάμης Χιαγιάς. Ἄν καὶ οἱ Ἀρβανίτες καὶ οἱ Κοῦρδοι καταφέρουν νὰ ἰδρῦσουν κέντρα ἐθνικὰ, εἴτε μὲ τὸν ἴδιο ἐθνικοθρησκευτικὸ χαραχτήρα τῶν ἄλλων ἔθνῶν εἴτε καὶ μὲ πολιτικὴ μονάχα μορφή, τὸ Ἑλληνικὸ ἔθνος εἶναι πρόθυμο νὰ τὰ ἀναγνωρίσῃ καὶ νὰ συνεργαστεῖ μαζί τους. Ὅλα αὐτὰ τὰ κέντρα — οἱ ἀρχηγοὶ δηλαδὴ τῶν ἔθνῶν — μποροῦν νὰ καταντήσουν μιὰ μέρα **ἐθνικὲς διαίτες**, πού θὰ σκέφτονται καὶ θὰ ἀποφασίζουν ξεχωριστὰ γιὰ τὰ **ἐθνικὰ συμφέροντα** κάθε ἔθνους, καὶ θὰ συνεργάζονται ἀναμεταξύ τους γιὰ τὰ **κοινὰ συμφέροντα τῶν ἔθνῶν** μέσα στὴν Τουρκία. Ὅσο γιὰ τὴν ὀθωμανικὴ βουλή, αὐτὴ θὰ σκέφτεται καὶ θὰ ἀποφασίζει γιὰ τὰ **γενικὰ συμφέροντα** τοῦ Κράτους.

Αὐτὸ τὸ πρόγραμμα, οἱ Ρωμιοὶ ἄρχισαν ἀμέσως μετὰ τὸ σύνταγμα νὰ τὸ βάζουν σὲ δρόμο καὶ ἔφερε ὡς τώρα καλὰ ἀποτελέσματα πού τὸ σημαντικότερο εἶναι ἡ συνεργασία τῶν ἔθνῶν ἔσο γιὰ τὰ κοινὰ συμφέροντα (αὐθυπαρξία καὶ ἰσοπολιτεία τῶν ἔθνῶν μέσα στὸ κράτος). Καὶ ταιριάζῃ τὸ πρόγραμμα αὐτὸ καὶ μὲ τὸ Τούρκικο συμφέρο, ἀφοῦ βάση του εἶναι ἡ διατήρηση τοῦ Ὄθωμανικοῦ κράτους, ταιριάζῃ καὶ μὲ τὴν εἰρηνικὴ θέληση τῆς Εὐρώπης πού, ἀπὸ τὰ ἀντίθετα συμφέροντα καθεμιᾶς Δύναμης, καταντάει, γιὰ νὰ μὴ χάσῃ τὴν ἡσυχία τῆς καὶ κάποια κέρδη, νὰ γυρεύῃ τὴν ἀκεραιότητα τῆς Τουρκίας.

(1) «Ἡ θέση τῆς Τουρκίας» Νουμάς ἀριθ. 459, 460 καὶ 463. «Ἑλληνο-βουλγαρικὰ» Νουμάς ἀριθ. 464 466. «Ἀρβανιτὰ» Νουμάς 468. «Νέα πολιτικὴ στὴν Τουρκία» Νουμάς ἀριθ. 471.

Μέσα σ' όλα αυτά τί φτειάνουν οι Τούρκοι ; Γυρεύουν με κάθε τρόπο να κρατήσουν την κυριαρχική τους θέση άποπάνω απ' όλους τους λαούς του κράτους, να ίσοπεδώσουν τα έθνη, να τ' άφομοιώσουν όσο μπορούν, άφου δέν τους είναι βολετό, να τα εξαφανίσουν. Και τόσο τυφλώνονται άπό το πάθος τους πού δέ βλέπουν πώς έτσι πηγαίνουν κατά το χαμό τους, δυσαρεστούν τα έθνη πού ζούν μέσα στο κράτος τους και τα σπρώχνουν προς τίς έδαφικές αυτόνομιες και το χωρισμό.

Λοιπόν το κοινό συμφέρο των έθνών είναι, το είδαν μονομιάς οι Ρωμιοί, να συμμαχήσουν όχι για να ρίξουν το κράτος παρά για να το αναγκάσουν να τά σέβεται και να ίσοπεδωθούν οι Τούρκοι με τα άλλα έθνη και όχι τα άλλα έθνη με τους Τούρκους, να ίσοπεδωθούν, όχι σε τίποτε άλλο άπό κείνα τα άδύνατα πού κυνηγούν οι Τούρκοι (άφομοίωση των έθνών) παρά μόνο στα πολιτικά δικαιώματα και χρέη.

Σ' ένα άλλο μου άρθρο είπα πώς ή πολιτική αυτή των Ρωμιών στην Τουρκία και νέα είναι και αντίθετη με την πολιτική των Φαναριωτών πού, τουρκοποιημένοι και φιλόδοξοι, μολονότι κρατούσαν τη θρησκεία τους και τη γλώσσα, κατανατούσαν τουρκότεροι και άπό τον Τούρκο. Η Φαναριώτικη πολιτική μπορεί να ήταν καλή για άλλους καιρούς, μα τώρα πέρασε ή ανάγκη της.

Οι έκλογές λοιπόν οι τωρινές στην Τουρκία, πού δυστυχώς δέ θα γίνουν άνεπηρέαστα — γιατί το κομμάτο έχει την έξουσία στα χέρια του και δέν ύπάρχει παρανομία και άυθαιρέσια πού να μην την έκανε — μάς παρουσιάζουν άντιμέτωπους άπό τη μιá μεριά το Νεοτουρκικό κομμάτο με την ιδεολογία του και το γνωστό μας πρόγραμμα του, και άπό την άλλη τα Έθνη με το πρόγραμμα των έθνοτήτων όπως το έξηγησαμε. Και στην πρώτη γραμμή βρίσκεται το Έλληνικό έθνος πού αυτό μάζωξε γύρω του τους φιλελεύτερους Τούρκους, τους Βουλγάρους, τους χιντσακιστές Άρμένηδες, τους έθνικιστές Άρβανίτες και Άραβες.

Πιθανότητα να πάρει την πλειονοψηφία στη Βουλή το κόμμα των έθνών δέν ύπάρχει, μα ο αγώνας γίνεται, και οι σημερινές έκλογές είναι ένα παραμικρό επεισόδιο μιας ίστορίας πού έχει συνέχεια.

Λοιπόν, αν καλοείδαμε τα πράματα, οι έκλογές και στην Ελλάδα και στην Τουρκία δείχνουν σημάδια κάποιας καλής άρχης. Στην Ελλάδα δείχνουν το τέλος της κυριαρχίας μιας τάξης γραμματισμένων και την άρχη μιας νέας τάξης μορφωμένων και ελεύτερων ανθρώπων. Στην Τουρκία φανερόνουν το

τέλος της φαναριώτικης κυριαρχίας και την άρχη του λυτρωμού του έθνους άπό τη σκλαβιά όχι του Τούρκου αλλά της κακομοιριάς του. Και στους δυό τόπους, αγώνες ελευτεριάς και λυτρωμού έτυχε να φανερόνουν οι έκλογές της χρονιάς ετούτης.

ΙΔΑΣ

ΝΑ ΠΑΨΗ

Η ΚΗΔΕΜΟΝΙΑ ΤΟΥ ΕΡΓΑΤΗ

Τα τελευταία χρόνια πρκατηρήθηκε άνάμεσα στους κύκλους τῶ Ρωμιών εργατών, μιá κάποια κίνηση κι άκόμα μιá τάση προς όργάνωση. Σήμερα στην Άθήνα και στον Πειραιά δέν είναι λίγα τα εργατικά σωματεία πού πασχίζουν να θεμελιώσουν την όργάνωσή τους πάνω σε βάση στεριωμένη. Ένοιωσαν οι εργάτες μας πώς τα κοινά τους σφύροντα και δικαιώματα πού έχουν στην κοινωνία, μόνο με κοινή κι όμόφωνη επιδίωξη θα μπορέσουν να τά διαφεντέψουν. Όσο κι αν τονίζουν μερικοί πώς στην Ελλάδα οι εργατικοί πληθυσμοί είναι μικροί κι άσήμαντοι ενάντια στο μεγάλο πληθος των μικροαστών, όμως αυτό δέν είναι λόγος, κι αν άληθεύει άκόμα, να μείνουν δίχως δική τους ψυχή, δικό τους έγώ, βγαλμένο άπό την πραγματικότητα της τάξης τους.

Βλέπουμε άμέσως άμέσως, πώς ή μικρή όργάνωσή τους, όσο κι ά στέκεται για την ώρα άκατάστατη κι άκαταστάλαχτη σε όρισμένη μορφή τους έδωσε μιá δύναμη πού έδω και λίγα χρόνια ούτε να την έ όνειρευτούνε θα τους είτανε δυνατό. Κατορθώσανε ν' άκουστη ή φωνή τους σε Βουλή και σε Κυβέρνηση και να ψηφιστούνε μερικοί εργατικοί νόμοι, πού μπορεί να τους πάρη κανείς σαν άρχη της πρεπούμενης προστασίας του εργάτη άπό την Πολιτεία. Κατορθώσανε να τους λάβη ύπ' όψει το κόμμα του Βενιζέλου και να τους δώση στο συδυασμό της Άττικής και Βοιωτίας μιá θέση για βουλευτή. Κι αυτοί ύποδείξανε το πρόσωπο πού έχουνε στο «Έργατικό Κέντρο» για νομικό σύμβουλο, και το πρόσωπο αυτό, ο κ. Σπύρος Θεοδωρόπουλος, μπήκε στο συδυασμό και βγήκε βουλευτής.

Όμως οι εργάτες με τίς μικρές αυτές τους επιτυχίες δέν πρέπει να σταματήσουν ως έδω. Έχουν άνάγκη άκόμα πολλής δουλειάς, για να κατορθώσουν να γίνη ή όργάνωσή τους τελειωτική κι άδιάσπαστη, με βάση την άλληλεγγύη άνάμεσα σ' ό-

λους τούς εργάτες τῆς Ἑλλάδος. Ἐνα ἐργατικὸ συνέδριο, δὲ θὰ εἶτανε ἀσκοπο γιὰ τὴν ἐργατικὴ ἰδέα. Θὰ εἰδειχνε τὸ δρόμο ποὺ πρέπει νὰ πάρουν τὰ ἐργατικὰ ζητήματα στὴν Ἑλλάδα, τὴ βάση ποὺ θὰ σταθοῦνε γιὰ νὰ πολεμήσουνε τὸν ἀστισμὸ καὶ τὸν κεφαλαιοκρατισμὸ, τὰ σύνορα τῆς τέτοιας πολεμικῆς καὶ ἀκόμα τὸν πιὸ κατάλληλο τρόπο τῆς. Ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα ποὺ θὰ τοὺς ἀπασχολήσῃ πρέπει νὰ εἶναι ἡ δική τους ἐπάρκεια γιὰ τὴν αὐτοδιοίκησή τους. Πρέπει νὰ λείψουν οἱ διάφοροι προστάτες καὶ μυστικοσύμβουλοι, καὶ ὁ ἐργάτης νὰ μπορῇ καὶ νὰ ξέρῃ νὰ διαφεντέψῃ μόνος τὸ δικίον του. Πρέπει ὁ ἴδιος νὰ ξέρῃ καὶ νὰ ζητᾷ ἐκεῖνο ποὺ πρέπει νὰ ζητήσῃ καὶ κείνο ποὺ μπορεῖ νὰ τοῦ δώσῃ καὶ κείνο ποὺ σφειλεῖ νὰ τοῦ δώσῃ ἡ Πολιτεία. Πρέπει νὰ ὀργανωθῇ σὲ κόμμα πολιτικὸ ὁ ἴδιος καὶ νὰ υποστηρίξῃ μόνος του ὁ ἐργάτης τὰ συμφέροντά του, μπαίνοντας ὁ ἴδιος μέσα στὴ Βουλὴ, καὶ ὄχι στέλλοντας δικηγόρους καὶ γιατροὺς γιὰ πληρεξουσίουσ του. Νὰ συμμαχῇ μ' ἕνα ἀπὸ τὰ πολιτικὰ ἄλλα κόμματα, μὰ νὰ συμμαχῇ γιὰ νὰ ὠφελεῖται αὐτὸς καὶ ὄχι μόνον ἐκεῖνα.

Στὶς ξένες χώρες βλέπουμε τὸν ἐργάτη νὰ μιλῇ ἀπὸ τὸ βήμα τῆς Βουλῆς, τὸν βλέπουμε κάποτε νὰ παίρνῃ ἀξιώματα στὰ ἐθνικὰ Συνέδρια, τὸν βλέπουμε νὰ γίνεται καὶ Ἰπουργός, ὅπως τελευταία στὴν Ἀγγλία, καὶ δὲ νοιώθουμε γιὰ τὸν Ῥωμῆδ ἐργάτη νὰ νομίζῃ τὸν ἑαυτὸ του τόσο ταπεινὸ, ἀνάξιο καὶ τιποτένιο, ὥστε νὰ θέλῃ ἀκόμα καὶ στὰ βήματα τοῦ λευτερωμοῦ του νὰ ραγιαδίξῃ. Ἐχει ὁ ἐργατικὸς κόσμος τῆς Ἑλλάδος τοὺς ἀξιους καὶ πολὺτιμους ἀνθρώπους ποὺ θὰ τὸν ἀντιπροσωπεύουνε ἀξιόλογα καὶ ἀξιόπρεπα. Ἄς κοιτάξῃ νὰ τοὺς βρῇ μέσα στὰ σπλάχνα του. Καιρὸς εἶναι πιά, ἂ θέλῃ ἀληθινὰ νὰ λυτρωθῇ, νὰ πάψῃ νὰ εἶναι σκλάβος τῆς κηδεμονίας τῶν ἄλλων.

ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΗΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Τετάρτη 17 τοῦ Μάρτη — Τρίτη 20 τοῦ Μάρτη

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ. Σὰν δὲ μᾶς τὸ ἐπέτρεψε ὁ χώρος τοῦ περασμένου φύλλου, δίνουμε σήμερον τοὺς ἀναγνώστες μας νὰ ἴδουν τὸ κύριο ἄρθρον τῆς «Ἀθῆνας» τῆς Δευτέρας μετὰ τὶς ἐκλογές. Μὴ θέλοντας νὰ ξεχάσῃ τὴν ζεστοπωσιά ποὺ εἰδεξε πρὶν τῶν ἐκλογῶν τὸ πέρα-πέρα πιά πεσμένο στὸ βούρκο

φύλλο, ὑποστηρίζοντας πὼς κιντυνεύει στὴν Ἀθῆνα καὶ αὐτὸς ὁ Πρωθυπουργός, τολμάει νὰ μιλάει τώρα μὲ ἄλλη τόση καὶ μεγαλύτερη ζεστοπωσιά γιὰ τὴν ἀνηθικότητα μὲ τὴν ὁποία θέλησε ἡ Κυβέρνησῃ νὰ ἐνισχύσει «τοὺς κομματικούς αὐτῆς ἐταίρους» γιὰ τὴν τὸν. Πῶς μόνον μέρος τῆς νίκης χρωστιέται στὴν «πλάνη» τοῦ λαοῦ. Ἀλλιῶς — «τὸ χρυσοῖον τῶν στρατολογηθέντων περὶ τὸ Καζῖνον ἀμαθῶν πλουτοκρατῶν διεχύθη ἀσώτως πρὸς διαφθορὰν τῆς ἐκλογικῆς συνειδήσεως καὶ ἡ λυσώδης καταπίεσις τῆς δημοσίας ἐξουσίας ἐναμιλλῶς ἐξαπελύθη ἀνὰ τὰ πέρατα τῆς Ἑλλάδος πρὸς ἐκβίασιν τοῦ λαϊκοῦ φρονήματος. Πᾶσα μέθοδος ἀθέμιτος καὶ πᾶσα σκευωρία ἱκανὴ εἰς νόθευσιν τῆς ἐκλογικῆς συνειδήσεως (δὲν πρόκειται βέβαια γιὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀφορισμοῦ τοῦ Πρωθυπουργοῦ) ἐτέθη εἰς ἐνέργειαν μετὰ κινικότητος, ἥτις προβάλλει ὑπερήφανον τὸ πολιτικὸν παρελθὸν τοῦ τόπου». Βρίσκεται ἀκόμα κανένας ποὺ νὰ πιστεύει πὼς εἶναι: στὰ καλά του ἀνθρώπος ποὺ μπορεῖ καὶ γράφει τέτοια πράγματα;

Η ΓΛΩΣΣΑ. Τὴ νύχτα τῆς Κυριακῆς περιμένοντας ἐξω ἀπ' τὸ Πρωτοδικεῖο γιὰ ν' ἀκούσουμε ἀπὸ περιέργεια πόσους ψήφους πήρε ὁ Μιστριώτης, ἤρθε σ' αὐτὰ μας καὶ τὸ ἐξῆς χαρακτηριστικὸν καλαμποῦρι ποὺ εἰπώθηκε σ' ἕναν Ὀμιλο ἐργατικῶν ἀνθρώπων: «Σὰ θέλει νὰ διορθώσῃ τὴ γλῶσσα ὁ Μιστριώτης, δὲ διορθῶνε πρῶτα τὴ γλῶσσα τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Ράλλη».

ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ. Γράφτηκε αὐτὲς τὶς μέρες ὄχι λίγες φορές στὶς ἐφημερίδες, πὼς τάχα ἡ Κυβέρνησῃ λυπᾶται γιὰ τὴν ἀποτυχία τοῦ κ. Ράλλη καὶ γι' αὐτὸ θὰ προσπαθῆσῃ ν' ἀδειάσῃ μιὰ θέση στὴν Ἀθῆνα γιὰ ν' ἀφήσῃ τὸ Ράλλη νὰ βγεῖ, μὴ βάζοντας αὐτὴ δίκονε τῆς ὑποψήφιο. Δὲ θέλουμε νὰ πιστεύουμε πὼς οἱ φήμες αὐτὲς ἀποτελοῦνε γινώμες τοῦ κ. Βενιζέλου· ἐμεῖς τουλάχιστον δὲν κατορθώσαμε ἀκόμα νὰ καταλάβουμε γιὰ τὴν νὰ εἶναι ἀναγκαία μέσα στὴ Βουλὴ ἡ παρουσία τοῦ κ. Ράλλη. Ἰσα-ἰσα ὁ κ. Ράλλης βρίζοντας ἀκόμα πρὶν τὶς ἐκλογές, μᾶς εἰδεξε πὼς ἐννοεῖ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν πολιτικὴν του. Ὅσο γιὰ τὰ περιώνυμα φῶτα τῆς πείρας ἐνὸς παλιοῦ πολιτευόμενου, ἐξὸν ποὺ γι' αὐτὸ ἔχουμε κάμποσους παλιούς πολιτικούς στὴ Βουλὴ, ἐξὸν ποὺ αὐτὰ δὲ φτάνουνε γιὰ νὰ ἐξουδετερώσῃ τὴν ζημίαν ποὺ θάφερνε ἡ παρουσία τοῦ κ. Ράλλη —

μά γιατί να είναι ανάγκη να είναι στη Βουλή ο κ. Ράλλης για να τ' ανάψει τα φώτα αυτά και να πρέπει να τ' αχαι στυσά μένοντας απ' έξω; Μας μιλούν ελοι για το τίμιο παρελθόν του· πιστεύουμε πώς ο κ. Ράλλης εΐτανε τίμιος πολιτικός. Μά σαν είναι ακόμα στ' αλήθεια τίμιος πολιτικός και πατριώτης δε θα θελήσει να στερήσει απ' την πατρίδα του το περιεχόμενο του κεφαλιού του· έχουμε δε μπόλικα τυπογραφεΐα ή, α δε θέλει να ξεδέψει, μπόλικες εφημερίδες για να πει τις γνώμες του, και γραφτες κάνουνε μάλιστα πιδ μεγάλη εντύπωση. Τί χρειάζεται λοιπόν να είναι στη Βουλή; Γι' αυτό, αν πραγματικά έχει τέτοιες σκέψες, σαν κι αυτές που γράψαμε παραπάνου, ο Πρωθυπουργός, δέν μπορούμε παρα μόνο αδυναμίες ασυγχώρητες σε ανθρώπους με πολιτικές αρχές να τις χαρακτηρίσουμε.

ΟΙ ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΙΕΣ. 'Ο κ. Πώπ θυμήθηκε το περιώνυμο άρθρο του για την πιθανή άποτυχία του ίδιου του Πρωθυπουργού και προσπαθεί να σώσει λιγάκι την κυκλοφορία της εφημερίδας του, που φαίνεται πως με τις ήθικες αρχές της άρχισε να κατακυλάει, θέλοντας να δικαιολογηθεί για τις άσχημες προβλέψεις του. Και γράφει στ' φύλλο της Πέμτης «εις την Άττικήν ήσαν τοιαύται αι περιγραφαι των ρεπόρτερ ωστε να βεβαιοι τις σοβαρώς, ότι ο κ. Ε. Βενιζέλος μόλις θα επετύγχανε». Λοιπόν, οι ρεπόρτερ! Μά φαίνεται πως ο κ. Πώπ έχασε το μνημονικό του· ξέχασε πως τα γραφεΐα της εφημερίδας του βρίσκονται στην εδδ Σταδίου, πως από κει πέρασαν όλες οι διαδηλώσεις, πώς ο ίδιος έβγαλε λόγο απ' το μπαλκόνι του την παραμονή της μέρας που έγραφε για το «δημοψήφισμα» κατά του Πρωθυπουργού! 'Οπωσδήποτε ο Πώπ άποφάσισε να προσέχει στο μέλλον, γιατί θα κιντυεύει όχι ο Βενιζέλος μά ή Ίδια ή «'Αθηναί»· μάς υπόσχεται λοιπόν όχι βέβαια ν' ανοίξει τα μάτια του μά να μην πιστεύει δσα γράφονται για τις διαδηλώσεις. «Τουλάχιστον απέμεινε εν μάθημα κρίσεως (πάλι καλά!) δια το μέλλον, το παράδοξον φαινόμενον παραισθήσεως δια τον ασχολούμενον εις μελέτας πολιτικής Ιστορίας»· τί παράδοξο, αλήθεια, καλέ! 'Ομως συνέθη και στην Άρκαδία.

ΠΑΛΙ ΑΡΧΕΣ. Πόσο βουτηγμένοι είμαστε στην προσωπολατρεία μάς το δείχνει το πρωινδ κυβερνητικό φύλλο «κατ' έξοχήν», ή «Πατρίς». 'Η εφημερίδα αυτή μ' δλο το Βενιζελισμό της δέν καταρ-

θώνει να ξεχάσει την αγάπη της στο Γούναρη και είδαμε σε άλλο φύλλο του «Νουμα» πώς στο κύριο άρθρο ζητούσε ψήφους για το «σύστημα» και μαύρα για όλους τους μη χρισμένους βενιζελικούς και παραπλεύρως ζητούσε ψήφους για το Γούναρη. Τώρα που σιγουρεύτηκε για την πλειονοψηφία της Κυβέρνησης και για την επιτυχία του Γούναρη θέλει κι αυτή (μαζύ με πολόν κοσμάκη άλλως τε) να τότε κάνει σώνει και καλά άρχηγό της άνορθωτικής αντιπολίτευσης. Το είπαμε και στο περασμένο φύλλο· προγραμματική αντιπολίτευση, αντιπολίτευση από διαφορά προγράμματος και διαφορά όχι μόνο και μόνο για να γίνεται καυγάς και για να λέμε το αντίθετο από κείνο που θέλει ή Κυβέρνηση (τέτοιαν άτιμη αντιπολίτευση νειρεύεται ακόμα ο Πώπ), μά διαφορά πραγματική των ιδεολογιών, τέτοια στον τόπο μας δέν είναι για την ώρα δυνατή για άνθρωπο που δε θέλει να προδώσει εκείνους που τον έβγαλαν βουλευτή. 'Αντιπολίτευση βρίσκουμε στα μεγάλα Κράτη με το διάφορο πληθυσμό τους και τα διάφορα συμφέροντα μέσα του. Μά που θα βρεθεί τέτοια αντιπολίτευση σε μάς; Που θα στηρίξει τις δικές της ιδέες, το δικό της το πρόγραμμα το διάφορο απ' το πρόγραμμα του κ. Βενιζέλου στις γενικές του γραμμές; 'Ωστε μόνο λέξεις χωρίς σημασία γράφει το φύλλο εκείνο την Πέμτη, λέγοντας «ή εξυγιανσις του κοινοβουλευτικού εδάφους δέν δύναται να είναι μονομερής. Δέν άρκει δια τα πολλά συμπέροντα της 'Ελλάδος (για όνομα του Θεού!) μία Κυβέρνησις 'Ανορθωτική. Χρειάζεται και μία 'Αντιπολίτευσις 'Ανορθωτική». Μά, βρε άδερφέ, δε μάς λέτε καλύτερα πως χρειάζεστε ένα νέο προσωπικό κόμμα Γούναρη για να υπάρχει το δίπορτο; Γιατι στο φύλλο του Σαβδάτου, όπου αποφασίζετε να πείτε την αλήθεια «άπροκαλύπτως» βρίσκετε πως αντιπολίτευση του Βενιζέλου είναι σχεδόν αδύνατη. Τί είναι λοιπόν;

ΚΑ·Ι·ΖΕΡ. Εύτυχως φέτος γλυτώσαμε τις συνειθισμένες αηδίες που έγραφαν οι εφημερίδες μας απ' άφορμή του ταξιδιού του Κάιζερ στην Κέρκυρα· ίσως να μπορούσαν να λείψουν κ' οι τόσο λεπτομερείς περιγραφές για το πως πέρασε τη μέρα του και το τί ειπε και για το τί ενδιαφέρεται. Είναι πολλοί ακόμα δυστυχώς στον τόπο μας που συνδέουν το μεγαλειο της Γερμανίας με το πρόσωπο του Αυτοκράτορα και που τον περνάν για μεγάλο άνθρωπο. Κρίμα που στην πατρίδα του δέν είναι τόσο αναγνωρισμένη ή αξία του· γιατί ο γερμανός αυτοκράτορας είναι μονάχα πικσαλεμένος με λίγες γνώ-

σες από κάθε πράμα, που οι συνειθισμένοι κ' αιώ-
νοι αὐλοκόλακες τις παρασταίνουν για μεγαλοφυές
— και, τὸ χειρότερο, εἶναι τὸ μεγαλύτερο ἐμπόδιο
για τὴν πρόοδο τῆς Γερμανίας. Ἀφίνουμε δὲ τις
γκάφες που δὲν ἀφίνει εὐκαιρία νὰ μὴν κάνει και
που τόσο ἀλύπητα τὸν τιμωροῦν οἱ Γερμανοὶ και
τόσο κρυσιτικά τὸν χτύπησε ὁ παλιὸς του ἀρχικαγ-
κελλάριος Μπύλω· ἀκόμα τις τελευταῖες μέρες θέ-
λοντας νὰ ἐπιδειχθεῖ στοὺς Γάλλους και νὰ δείξει
πὺς καταλαβαίνει και γαλλικὴ φιλολογία, ἀπάγ-
γειλε σ' ἓνα τραπέζι που τοῦκαναν, στὴ γαλλικὴ
πρεσβεία τὸν ὕμνο τοῦ Chanteclair στὸν Ἡλιο,
ὕμνο, που καθὼς εἶπε, δὲ μεταφράζεται σὰ γερ-
μανικά· ὅμως δυὸ μέρες ὕστερα δημοσιεύει τὸ Ta-
geblatt τοῦ Βερολίνου δυὸ θαυμάσιες ἀληθινὰ μετα-
φράσεις τοῦ ὕμνου. Μᾶς φαίνεται χαρακτηριστικὸ
αὐτό, μὰ δὲ θέλουμε και νὰ τοῦ δώσουμε και με-
γάλη σημασία· αὐτὴ τὴν ἀποδίνουμε στὴν περίεργη
και ἀντιδραστικὴ στάση τοῦ γερμανοῦ αὐτοκράτορα
μέσα στὴν πολιτικὴ κίνηση. Τεσσαράμιση ἑκατομ-
μύρια ἐκλογεῖς ψήφισαν στὶς τελευταῖες ἐκλογές
σοσιαλιστικά, στέλλοντας 110 σοσιαλιστὲς βουλευτὲς
(ἀπ' τοὺς 397) στὴ Βουλὴ. Ἐφτάμιση ἑκατομμύρια
ἐκλογεῖς ψήφισαν φιλελεύθερα προγράμματα (ἀπέ-
ναντι σὲ 4 ἑκατ. συντηρητικούς)· ὅμως τὸ γερμανικὸ
κράτος κυβερνιέται ἀπὸ κυβέρνηση μὴ κοινοβουλευ-
τικὴ, ἀπὸ κυβέρνηση ἀντιδραστικὴ, ἀπὸ κυβέρνηση
που τολμάει νὰ μὴν ἐπιβάλλει φόρους που ζητάει
μὴ μεγάλη πλειονοψηφία τοῦ λαοῦ μόνο και μόνο
γιὰ νὰ μὴν τοὺς ψηφίσουν και οἱ σοσιαλιστές!
Μιὰ τέτοια κυβέρνηση, μὲ τέτοια λογικὴ και τέτοια
πολιτικὴ βασταίει μόνο ἢ εὐνοια τοῦ ξένου μας τῆς
Κέρκυρας.

Η ΔΙΑΔΟΣΗ. Σημειώνουμε ἐδῶ, ἂν και δὲν εἶ-
χε μεγάλη σημασία, τὴ διάδοση γιὰ τὴ δολοφονία
τοῦ Πρωθυπουργοῦ. Ἔιταν κι αὐτὴ ἀφορμὴ νὰ δείξει
ὁ κόσμος τὴν ἀγάπη του στὸ πρόσωπό τοῦ κ. Βενι-
ζέλου· τίποτε ἄλλο. Ἴσως νὰ γέννησε και σὲ μερι-
κοὺς τὴ σκέψη· τί θὰ γινότανε σήμερα τὸ Κράτος
αὐτό, ἂν ἡ διάδοση εἶταν σύμφωνη μὲ τὴν ἀλήθεια·
γιὰ νὰ μὴν ποῦμε μεγάλο λόγο — εὐτυχῶς εἶταν
φέμα.

ΑΛΛΕΣ ΣΟΦΙΕΣ. Ἐξὸν ἀπ' τις ἀρλουμπες
που ἀναφέραμε παραπάνου γιὰ τὴν ἀντιπολίτευση
που θέλουν οἱ ἀθηναϊκὲς ἐφημερίδες, γράφηκε κι ἄλ-

λη μὰ σοφία· ὄχι δηλ. ἀντιπολίτευση μὲ διάφορο
πρόγραμμα — θέλουν, «ὀλίγον» ἀντιπολίτευση «λε-
λογισμένην», που νὰ ἐλέγχει τὰ σφάλματα τῶν Ὑ-
πουργῶν και νὰ κάνει «εὐρεῖαν συζήτησιν» τῶν νο-
μοσχεδίων. Τί νὰ πεῖ κανεὶς γιὰ τέτοιες ἐκφυλισμέ-
νες σκέψεις; Βλέπετε ἀπ' αὐτὰ τί ἰδέα τῆς συμπο-
λίτευσης πρέπει νὰ χουν αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι. Θὰ φαν-
τάζονται βέβαια πὺς συμπολιτευόμενος θὰ πεῖ νὰ
βρίσκεις σωστὰ ὅσα κάνουν οἱ Ὑπουργοὶ χωρὶς ἐξαι-
ρεση, νὰ μὴ συζητᾶς τὰ νομοσχέδια που ὑποβάλλει
ἢ Κυβέρνηση, μόνο νὰ τὰ ψηφίζεις! Εὐτυχῶς ὁ λί-
γος κόσμος που δὲν ἔπαθε ἀκόμα τέτοια διανοητικὴ
πώρωση νοιώθει πὺς αὐτὰ που περιμένουν ἀπ' τὴ
«λελογισμένη» ἀντιπολίτευση οἱ σοφτάδες αὐτοὶ —
αὐτὸ εἶναι δικαίωμα και καθήκον τοῦ κάθε βουλευ-
τῆ. Αὐτὸς θὰ συζητήσει τις λεπτομέρειες τοῦ νο-
μοσχεδίου ἐλεύθερα μὰ σύμφωνα μὲ τις κοινὲς γε-
νικὲς ἀρχές· αὐτὸς θὰ ἐλέγξει τὴν Κυβέρνηση και
θὰ τὴν ἐγκαταλείψει ἂν δὲν τηρήσει τὸ πρόγραμμά
της· αὐτὸς μόνο εἶναι ὁ τίμιος βουλευτὴς κ' ἔτσι μό-
νο δικαιολογεῖται ἢ ὑπαρξὴ του, γι' αὐτὸ δὲ διωρι-
στηκε δικτάτορας χωρὶς Βουλὴ ὁ Βενιζέλος γιὰ νὰ
μπορεῖ νὰ τόνε ρίξει μονάχη τῆς ἢ Βουλὴ χωρὶς τὸ
δυσάρεστο μέσο τῆς ἐπανάστασης τοῦ λαοῦ, ἂν τυ-
χὸν δὲν τηρήσει τὸ πρόγραμμά του. Γιὰ ὅλα αὐτὰ
πιστεύουμε πὺς δὲ χωραεὶ συζήτηση πιά γιὰ τὸ ἔτι
— ὅλοι οἱ σημερνοὶ βουλευτὲς πρέπει νὰ δηλώσου-
νε φιλία στὴν Κυβέρνηση, ὅλοι ἔχουνε τὸ δικαίωμα
νὰ συζητοῦν τις λεπτομέρειες τῶν νομοσχεδίων, ὅ-
λοι μποροῦν νὰ ἐλέγχουν τὰ σφάλματα τῶν Ὑπουρ-
γῶν, τέλος ὅλοι μποροῦν και πρέπει ν' ἀφήσουν τὴν
Κυβέρνηση ἂν προδώσει τὸ πρόγραμμά της. Ἐπαγ-
γελματικὴ ἀντιπολίτευση ἐκ τῶν προτέρων μόνο ρω-
μαϊκὸς τύπος μπορεῖ νὰ δημιουργεῖ.

ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ. Θὰ γίνεῖ τέλος πάντων κ' ἡ
περιώνυμη μεταρρύθμιση τοῦ Ὑπουργείου· εἶταν ἄλ-
λως τε καιρὸς νὰ γίνεῖ. Ἐμᾶς θὰ λυπηθεῖ ἀπ' τὴ
μιά μεριὰ ἢ ἀποχώρηση τοῦ Μπενάκη, τοῦ ἀνθρώ-
που που ἐργάζεται τίμια, εὐσυνείδητα κι ἀθρόυθα
στὸ Ὑπουργεῖο και δύσκολα θ' ἀντικατασταθεῖ, δυ-
σκολώτερα μάλιστα μὲ πιδ γραμματισμένους, που
δὲ θὰ εἶναι σὲ θέση νὰ τὰ βγάλουν πέρα στὸ Ὑ-
πουργεῖο αὐτὸ τῆς πραχτικῆς ἐργασίας· ἀπ' τὴν ἄλ-
λη θὰ εὐχαριστηθοῦμε γιὰ τὴν ἀνθρωπάκος που τό-
σον καιρὸ ἀνάξια κρατοῦσε τὸ Ὑπουργεῖο τῆς Παι-
δείας γιὰ νὰ ρουσοφτολογῆσει ἀηδέστατα, ἐκεῖνος
που δὲ δίστασε ν' ἀρνηθεῖ τὴν ὑπογραφή του και τις

ιδέες του, εκείνος που παρουσίασε πατσαβούρες σε νομοσχέδια άνορθωτικά της εκπαίδευσης, θα μάς άδειάσει τη γωνιά. Έλπίζουμε πως ό κ. Πρωθυπουργός θα προσέξει για τους άντικαταστάτες των τωρινών Ύπουργών, πως θα ζητήσει πρώτα χαρακτήρες και πως στο σπουδαιότερο Ύπουργείο, στο Ύπουργείο της Παιδείας, θ' άνεδάσει άνθρωπο με άνοιχτούς όρζόντες, χωρίς πρόληψες, άνθρωπο που θα μπορέσει νά σηκώσει τό βάρος της έπιταχτικης φιλελεύτερης εκπαιδευτικης μεταρρύθμισης. Νά, ή Ρόδος!

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ

Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ

Ένα πρακτικώτατο βιβλίο για τη γιατρική των άμπελιών έγραψε ό τμηματάρχης της Λαϊκής Τράπεζας κ. Μεζάς. Τό βιβλίο γραμένο σε δίλοζάντανη γλώσσα βγαίνει σε λίγο και θάνα χρησιμοποιάται για τους άμπελοουργούς και τους άλλους δευτροκόμους. Άμα βγει θά τυπώσουμε στο «Νουμά» κανένα κομάτι για δείγμα.

— Τήν παρασμένη Πέμπτη, 15 του Μάρτη, συνεχίζοντας τις διάλεξες της «Φοιτ. Συντροφιάς» ό κ. Κ. Φυλλίγγος μίλησε για τό «Άσμα Άσμάτων» του Σολομώντα. Η πρωτότυπη άντίληψη του έργου αυτού και ή δυνατή του μετάφραση χειροκροτηθήκανε μ' ένθουσιασμό.

— Ό κ. Ροβέρτος Κάμπος τύπωσε στο Κάιρο μιá έπίκρισή του για τό «Ποιητικόν έργο του κ. Κ. Π. Καβάφη». Η έπίκριση του κ. Κάμπου συνοψίζεται στην ακόλουθη φράση: «Ό κ. Καβάφης ή είναι ποιητής κι από λαθασμένο γούστο διάλεξε ένα ψεύτικο δρόμο ποίησης, ή δέν είναι ποιητής (αυτό είναι και τό πιθανότερο) και θέλει νά ρίξει στάχτη στα μάτια μερικών που έπηρεάζονται από πολύ παράξενα ποιητικά μέτρα κι από πολύ κινή φιλοσοφομανία».

— Βγήκε σε βιβλίο «Η Βουβή», μονόπραχτο δράμα του κ. Χρ. Βασιλένη και πουλιέται μιá δραχμή. Τή «Βουβή» τη διαβάσαμε και μάς έρεσε πολύ.

— Τό «Μπαλασμομένο Άγώρι» του κ. Μίλου Κουντουρά βγήκε και σε ξεχωριστό καλλιτεχνικό βιβλιαράκι και πουλιέται μιá δραχμή σ' όλα τά βιβλιοπωλεία και στα γραφεία του «Νουμά».

— Τό χαρτί του περασμένου φύλλου, καθώς και του σημερνού, είναι κάπως κατώτερο γιατί τό χαρτοπωλείο Πάλλη και Κοτζιά δέν έφερε ακόμα από τό συνηθισμένο χαρτί του «Νουμά».

— Τώρα την άνοιξη, άντι τά Σαβατόβραδα, θα δεχόμαστε στο γραφείο τους φίλους την Κερικη τό πρωί κατά τις δέκα. Τις άλλες μέρες, από τις 3 ίσαμε τις 5 τόπομσήμερο.

ΣΤΟΤ "ΝΟΥΜΑ" ΤΟ ΓΡΑΦΕΙΟ

ΔΡΟΜΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ 4

πουλιούνται τάνόλουθα βιβλία προς ΜΙΑ δραχμή τό ένα, έξόν από δσα είναι σημειωμένα με άλλες τιμές:

Γ. Ν. ΑΒΑΖΟΥ, «Η Ματιά». — Άγκάθια και Τριβόλοι» (δηγήματα). — ΧΑΡ. ΑΝΤΡΕΑΔΗ, «Ό «Μέγ' Άλέξαντρος». — ΒΑΡΑΕΝΤΗ, «Δόξα και Ζωή». — ΗΑΙΑ Π. ΒΟΥΤΙΕΡΙΑΝ, «Δάφνης και Χλόη» του Δόγγου. μετάφρ.), — «Τίμνας ό Μισάνθρωπος» του Λουκιανού (μετάφρ. λ. 50), | «Ό Προσκυνητής». — ΡΗΓΑ ΓΚΟΔΦΗ, «Τά Τραγούδια του Άπρίλη» (δρ. 2). — Π. Σ. ΔΕΑΤΑ «Στοχασμοί περί της άνατροφης των παιδιών μας» (λ. 50). — «Γιά την Πατριδα — Η καρδιά της Βασιλοπούλας» (δρ. 3,50), — «Παράμυθι δίχως όνομα» (δρ. 3,50), — «Τόν καιρό του Βουλγαροκτόνου» (τόμοι 2, δρ. 4,50)). — ΕΙΡΗΝΗΣ ΔΕΝΤΡΙΝΟΥ. «Άπό τόν Κόσμο του Σαλονιού». — ΑΡΓΥΡΗ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗ «Φυλλάδες του Γεροδήμου». — ΓΙΑΝΝΗ Κ. ΖΕΡΒΟΥ, «Νησιώτικα Τραγούδια». — Κ. ΘΕΟΤΟΚΗ, «Τά Γεωργικά του Βεργίλιου» (λ. 50). — «Σακόνταλα» του Καλλιδάσα (δρ. 1). — ΙΔΑ, «Σαμοθράκη» δρ. 2). — Θ. ΚΑΤΡΑΠΑΝΗ, «Τά Τραγούδια του Στρατιώτη» (λ. 10). — ΑΝΤΩΝΗ Κ. ΔΕΚΟΠΟΥΛΟΥ, «Τό Βιολί». — ΑΔΕΕ. ΜΑΡΠΟΥΤΖΟΓΑΟΥ «De Profundis» του O. Wilde (δρ. 2). — ΚΩΣΤΑ ΠΑΡΟΡΙΘ «Άηχ. του Δελινοού» (δρ. 2). — «Όι νεκροί της ζωής» (δρ. 2). «Στό Άλμπουρο» (δρ. 2). — ΑΔΕΕ. ΠΑΛΑΗ, «Ό έμπορος της Βενετίας» (Β' έκδοση). — ΑΔΕΞΑΝΤΡΑΣ ΠΑΠΑΜΟΣΚΟΥ, «Άθρόπινος Μηχανισμός». — ΣΤΕΦ. ΡΑΜΑ, «Τά Παλιά και τά Καινούργια». — ΖΗΣΙΜΟΥ ΣΙΑΕΡΗ, «Ό Αίας» του Σοφοκλή (μετάφρ.). — ΗΑΙΑ ΣΤΑΥΡΟΥ, «Πλουτάρχου: Περί Παίδων Άγωγής» (μετάφρ.). — ΓΙΑΝΝΗ ΣΤΕΦΑΝΗ, «Μπουμπούκια». — Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ (δράματα): «Ζωντανοί και Παθαμμένοι», — «Ό Άσωτος», — «Όι Άλυσίδες» (δρ. 2). — ΜΕΝΟΥ ΦΙΑΗΝΤΑ «Άπό τους Θρόλους των Αιώνων», — «Γραμματική της Ρωμαϊκης Γλώσσας» (Α' έκδοση) και Β' έκδοση, τόμοι 2 (δρ. 5). — Ζ. ΦΙΤΙΑΗ, (δράματα): «Τό Έκθετο», — «Δίχως Άκρογάλι», — «Χτισμένο στον Άρμος». — ΦΩΤΗ Α. ΦΩΤΙΑΔΗ, «Τό Γλωσσικό Έήτημα». — «Στη «Φοιτητική Συντροφιά» (λ. 50). — ΠΑΝΤΕΑΗ ΧΟΡΝ, «Μελάχρα». —

Για τό έξωτερικό, λ. 25 παραπάνου δ κάθε τόμος.

ΤΟΜΟΙ παρασμένοι του «ΝΟΥΜΑ» (έξόν από τόν πρώτο που δέν υπάρχει κανένα του άντίτυπο) πουλιούνται δρ. 10,50 ό ένας για την Έλλάδα και φρ.χρ. 12,50 για τό έξωτερικό.